

Verankeringswaarde maatwerkbedrijven

INHOUDSTAFEL

1	Inleiding	4
2	Dataverzameling	6
3	Verwerking inputlijsten	7
	3.1 Toevoegen ondernemingsnummers en verwijderen duplicaten	7
	3.2 Link met Belfirst	8
	3.3 Schematisch overzicht filtering.....	9
4	Analyse klanten, leveranciers en enclaves	10
	4.1 Alle ondernemingen	10
	4.1.1 Ondernemingen en activiteiten	10
	4.1.2 Financiële statistieken	13
	4.2 Ondernemingen met 10 of meer werknemers.....	16
	4.2.1 Ondernemingen en activiteiten	16
	4.2.2 Financiële statistieken	19
5	Analyse cluster	22
	5.1 Alle ondernemingen in de cluster.....	22
	5.1.1 Ondernemingen en activiteiten	22
	5.1.2 Financiële statistieken	25
	5.2 Ondernemingen in de cluster met 10 of meer werknemers.....	25
	5.2.1 Ondernemingen en activiteiten	25
	5.2.2 Financiële statistieken	29
6	Samenvatting studie ‘Verankeringswaarde maatwerkbedrijven’	30
	Bijlage: Onderzoek exclusief grootste ondernemingen	34
	Probleemstelling.....	34
	Analyse	34
	Conclusie.....	36

1 Inleiding

Situering

‘Maatwerkbedrijven maken gedeeltelijk de West-Vlaamse industrie mogelijk’. Dit was een eerste vaststelling van de provinciale rondetafel, een ontmoetingsforum voor werkgevers van zowel reguliere als sociale economie. Maar kan dit gegeven ook concreet in cijfers uitgedrukt worden? 4Werk vzw, de West-Vlaamse federatie van de maatwerkbedrijven, ging in 2016 de uitdaging aan. De POM West-Vlaanderen, in samenwerking met 4Werk vzw en op basis van de input van de leden van 4Werk vzw, onderzocht vervolgens de verankeringswaarde van de maatwerkbedrijven voor het bedrijfsleven in West-Vlaanderen.

West-Vlaamse maatwerkbedrijven spelen een cruciale rol in de verankering van onze industrie

Uit deze studie blijkt dat de sterke samenwerking tussen maatwerkbedrijven en klassieke bedrijven de industrie in onze provincie verankert. Door nauw samen te werken, creëren ze bovendien toegevoegde waarde bij elkaar.

Enkele cijfers:

Maatwerkbedrijven nemen volwaardig deel aan de economie en versterken de West-Vlaamse industrie. **Van alle West-Vlaamse industriële ondernemingen met tien of meer werknemers (met zetel in West-Vlaanderen) is één op twee (47,8%) gelinkt aan een maatwerkbedrijf, als leverancier of als klant.** Binnen de quartaire sector (36,3%) en binnen de tertiaire sector (33,4%) is dit een verhouding van één op drie.

Maatwerkbedrijven werken samen met de bedrijven die de motor vormen van onze economie inzake tewerkstelling, investeringen, innovatie ... Ondernemingen met tien of meer werknemers gelinkt aan maatwerkbedrijven staan voor 57,5% van de tewerkstelling bij de West-Vlaamse ondernemingen. Ze realiseerden 60,1% van alle West-Vlaamse netto toegevoegde waarde, staan in voor 62,2% van de investeringen in materiële vaste activa en voor maar liefst 73,4% van de totale investeringen in immateriële vaste activa.

Maatwerkbedrijven zijn daarenboven verankerd met de **West-Vlaamse speerpuntsectoren** binnen de Fabrieken voor de Toekomst (FvT): één op drie van alle ondernemingen met tien of meer werknemers binnen de FvT Nieuwe Materialen (36,9%) en de FvT Voeding (34,4%) werkt samen met maatwerkbedrijven. Voor de FvT Mechatronica & Machinebouw loopt dit zelfs op tot 62,6%.

Memorandum: ‘Er is maar één economie’!

Een stevige samenwerking tussen maatwerkbedrijven en klassieke bedrijven garandeert de industriële verankering. De Provincie West-Vlaanderen ondersteunt de maatwerkbedrijven in hun ambitie om zich in die rol en met hun specifieke sociale en technologische mogelijkheden verder te ontwikkelen, met focus op economische groei en sociale vooruitgang. Ook de werkgeversorganisaties Voka West-Vlaanderen, UNIZO en Etion delen dezelfde visie en ondersteunen mee de maatwerkbedrijven.

Dit resulteerde in het memorandum: ‘Er is maar één economie’, voorgesteld aan pers en publiek op 16 december 2016.

Jean de Bethune
Gedeputeerde voor Economie & Sociale Economie

Memorandum: 'Er is maar één economie'!

De partners, de Provincie, de POM West-Vlaanderen en de werkgeversorganisaties Voka West-Vlaanderen, UNIZO, Etion samen met 4Werk vzw zijn unaniem: "Maatwerkbedrijven zitten mee in het hart van de economie."

De economie is één en ondeelbaar. De zogenoemde 'reguliere' of 'normale' economie en de maatwerkbedrijven in de sociale economie delen hetzelfde doel: hun medewerkers maximaal in staat stellen om volwaardig te participeren en hun talenten te ontplooiën. Iedereen die kan, werkt, met of zonder ondersteuning. Beide partners in de West-Vlaamse economie zoeken daarbij iedere dag naar nieuwe en duurzame manieren om elkaars sterktes en expertises te verbinden.

Deze overtuiging is niet op los zand gestoeld. Voorliggende studie van de POM West-Vlaanderen toont met concrete cijfers de doorgedreven wisselwerking tussen beide.

Omwille van de zeer grote economische waarde én de immense maatschappelijke return via tewerkstelling, is het van cruciaal belang voor Vlaanderen om de industrie, samen met de noodzakelijke research & development, in eigen regio te houden. De dagelijkse samenwerking tussen maatwerkbedrijven en klassieke bedrijven, tot op elkaars werkvloer via het enclavemodel, verankert onze industrie én creëert reële perspectieven voor de maatwerkbedrijven en hun medewerkers. De maatwerkbedrijven zijn aldus een onmiskenbare speler in het retentiebeleid (zowel van industrie als van medewerkers) van de Provincie West-Vlaanderen. De slimme samenwerking op het terrein biedt ondernemers de nodige slagkracht om de economische bedrijvigheid in (West-)Vlaanderen te houden.

West-Vlaanderen besluit: **geef meer zuurstof aan onze maatwerkbedrijven!** Ruimte voor groei voor de maatwerkbedrijven zorgt niet alleen voor een volwaardige participatie aan de arbeidsmarkt. Als essentiële toeleveranciers, op tal van terreinen, voor de industrie, draagt de groei van maatwerkbedrijven rechtstreeks bij tot de groei van de industriële partners en dus van de globale welvaart van onze regio. Maatwerkbedrijven verdienen een volwaardige plaats als essentiële schakel in het globale economische proces. Maatwerkbedrijven mogen niet verstoken blijven van groeikansen, kansen die elke schakel in dat proces verdient.

Naast zuurstof voor de maatwerkbedrijven, zijn alle partners ook vragende partij om het individuele maatwerk verder uit te bouwen. In de filosofie van het individuele maatwerk is de plaats van tewerkstelling ondergeschikt aan de tewerkstelling van de doelgroep 'werknemer'.

De kloof tussen de maatwerkbedrijven en klassieke bedrijven in de industriële sector is nog nooit zo klein geweest. Er is geen sprake meer van twee antagonisten, maatwerkbedrijven en klassieke bedrijven zijn (business)partners. West-Vlaanderen roept dan ook op tot een mental shift. Haal enclavewerking uit het mentale hokje van opgelegd doorgeefluik van sociale naar reguliere economie en geef het de plaats die het in de feiten inneemt: een duurzame vorm van doorstroom in het kader van een nauwe wisselwerking tussen elkaar versterkende businesspartners. De studie toont aan dat de actoren op het terrein hiervan overtuigd zijn. Hopelijk bouwt het regelgevend kader op de praktijkervaring.

2 Dataverzameling

De basis voor dit onderzoek zijn de gegevens die de POM West-Vlaanderen rechtstreeks van de leden van 4Werk vzw ontving.

In een mailing naar de West-Vlaamse maatwerkbedrijven (MWB) eind februari 2016 werd hen gevraagd om de afdeling Data, Studie en Advies van de POM West-Vlaanderen een lijst te bezorgen met daarin telkens de naam, het ondernemingsnummer en het adres van hun (West-Vlaamse) klanten en leveranciers in 2015 en voor de ondernemingen waar ze in de periode 2013-2015 een enclave hadden.

4Werk vzw leverde de e-mailadressen voor deze mailing. In totaal werden 28 maatwerkbedrijven verzocht om aan het onderzoek deel te nemen. Hiervan waren er 20 van het type '(ex-)sociale werkplaats' en acht van het type '(ex-)beschutte werkplaats':

Voorheen sociale werkplaats:	
Constructief vzw	De Duinenwacht vzw
De Groene Kans vzw	De Kringwinkel Midden-West-Vlaanderen vzw
Het Strijkatelier vzw	Kringloopcentrum Kust vzw
Kringloopwinkel Westkust/Westhoek - Sociale Werkplaats vzw	Kringloopcentrum Zuid-West-Vlaanderen
Leefbaar Wonen-Kringloopcentrum vzw	Loca Labora
De Lochting vzw	Mobiel Sociale Werkplaats vzw
Sociaal Atelier Knokke-Heist vzw	SOBO - Sociaal ondernemen Brugge en omgeving aan het werk vzw
Sociale Werkplaats - OCMW Waregem - vzw Tandem (nu WERKPLUS)	Sociale Werkplaats Molendries vzw
Sociale werkplaatsen Poperinge vzw	Veerkracht 4 vzw
WAAK Sociale Werkplaats vzw	Werkspoor vzw

Voorheen beschutte werkplaats:	
Footstep	Beschutte Werkplaats Mene 't Veer vzw
De Oesterbank vzw	Huize Tordale vzw (optimaT)
Mariasteen vzw	WAAK BW vzw
Werkplaats InterWest vzw	Westlandia vzw

Om de respons zo hoog mogelijk te krijgen, volgde een herinneringsmail begin maart 2016. Ook riep 4Werk vzw haar leden op om hun medewerking te verlenen aan deze studieopdracht.

Van 26 maatwerkbedrijven ontvingen we een lijst met leveranciers met in totaal **7.201 records**; 24 maatwerkbedrijven stuurden een lijst met klanten, goed voor in totaal **6.110 records**. Tot slot ontvingen we van acht maatwerkbedrijven een overzicht van de ondernemingen waar een enclave was, wat resulteerde in **213 records**.

3 Verwerking inputlijsten

Bij de verwerking van de inputlijst stotten we op een aantal aandachtspunten/moeilijkheden. Deze werden aangepakt, alvorens met de eigenlijke analyse te starten.

3.1 Toevoegen ondernemingsnummers en verwijderen duplicaten

Een eerste probleem: het ondernemingsnummer werd niet overal ingevuld.

Omdat het ondernemingsnummer de sleutel is voor verdere analyses, moesten in alle lijsten - leveranciers, klanten en enclaves - de ontbrekende ondernemingsnummers waar mogelijk aangevuld worden. Dit was een bijzonder tijdrovende klus. Ondanks alle (manuele) inspanningen bleven 184 leveranciers en 1.417 klanten uiteindelijk zonder ondernemingsnummer, waardoor ze buiten de analyse vielen.

In zowel de leveranciers-, klanten- als enclavelijsten zaten heel wat dubbele records; dit zijn ondernemingen die door meer dan één maatwerkbedrijf werden vermeld. Om latere dubbeltelling te vermijden, werden de ondernemingen die meer dan één keer waren opgenomen slechts één keer weerhouden in de leveranciers-, klanten- of enclavelijsten.

Tabel 1 toont de verdeling van de ondernemingen na deze ontdebelling op basis van het ondernemingsnummer.

Tabel 1: Aantal ondernemingen in de leveranciers-, klanten- en enclavelijsten van maatwerkbedrijven.

Onderneming genoemd bij	Leveranciers		Klanten		Enclaves	
	In a.c.	In %	In a.c.	In %	In a.c.	In %
1 MWB - gekend ond.nr.	3.555	74,1%	2.939	59,9%	148	96,1%
1 MWB - ongekend ond.nr.	184	3,8%	1.417	28,9%	0	0%
2 MWB	612	12,8%	373	7,6%	5	3,2%
3 MWB	205	4,3%	115	2,3%	1	0,6%
4 MWB	86	1,8%	27	0,6%	0	0%
5 MWB	59	1,2%	15	0,3%	0	0%
6 MWB	32	0,7%	8	0,2%	0	0%
7 MWB	21	0,4%	4	0,1%	0	0%
8 MWB	9	0,2%	3	0,1%	0	0%
9 MWB	10	0,2%	1	0%	0	0%
10 MWB	6	0,1%	2	0%	0	0%
11 MWB	10	0,2%	1	0%	0	0%
12 MWB	3	0,1%	1	0%	0	0%
13 MWB	5	0,1%	1	0%	0	0%
TOTAAL	4.797	100%	4.907	100%	154	100%

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

Na ontdebelling telde de leverancierslijst in totaal **4.797 unieke ondernemingen**. Bijna drie vierden (74,1%) van de leveranciers werd slechts één keer vermeld. Voor 3,8% of 184 ondernemingen kon geen ondernemingsnummer worden gevonden; van deze groep nemen we aan dat ze ook slechts één keer voorkomen in de leverancierslijst. Daarnaast werden 612 ondernemingen (of 12,8%) vermeld bij twee maatwerkbedrijven en 205 ondernemingen (of 4,3%) bij drie maatwerkbedrijven. De overige 241 leveranciers (of 5%) kwamen voor bij vier of meer maatwerkbedrijven.

In de klantenlijst bleven na ontdebelling **4.907 unieke ondernemingen** over. Hiervan werd bijna 60% één keer vermeld. Ook van de 1.417 ondernemingen (of 28,9%) zonder ondernemingsnummer nemen we aan dat die slechts één keer werden vermeld. Daarnaast werden 373 ondernemingen (of 7,6%) en 115 ondernemingen (of 2,3%) vermeld bij respectievelijk twee en drie maatwerkbedrijven. De overige 63 klanten (of 1,3%) kwamen voor bij vier of meer maatwerkbedrijven.

Bij de ondernemingen die in de periode 2013-2015 een enclave hadden, bleven na ontdebelling **154 unieke ondernemingen** over. Hiervan werden 148 ondernemingen (of 96,1%) door slechts één maatwerkbedrijf vermeld; vijf ondernemingen hadden enclaves van twee maatwerkbedrijven en één onderneming had enclaves van drie maatwerkbedrijven.

Om tot een definitieve lijst van leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves te komen, volgde na deze ontdebelling nog een derde vorm van (uit)filtering: zoals eerder vermeld, vielen de ondernemingen zonder ondernemingsnummer af. Ook de ondernemingen met een niet-Belgisch ondernemingsnummer werden uit de lijsten gehaald. Op die manier werd de leverancierslijst gereduceerd tot **4.508 unieke, Belgische ondernemingen** en werd de klantenlijst herleid tot **3.743 unieke, Belgische ondernemingen**. Bij de ondernemingen met een enclave was overal een Belgisch ondernemingsnummer ingevuld en bleef de lijst op **154 unieke, Belgische ondernemingen** staan.

3.2 Link met Belfirst

Dankzij het ondernemingsnummer konden we tewerkstellings- en financiële info uit Belfirst¹ koppelen aan de leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves.

Van de 4.508 unieke leveranciers met een Belgisch ondernemingsnummer is voor 3.531 ondernemingen (of 78,3%) een jaarrekening opgenomen in Belfirst. Voor de klanten was dat het geval voor 2.383 van de 3.473 ondernemingen met een Belgisch ondernemingsnummer (of 68,6%). Van de 154 Belgische ondernemingen met enclaves met een ondernemingsnummer, vonden we er 145 (of 94,2%) in Belfirst. We halen de leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves zonder jaarrekening uit de selectie omdat we deze bedrijven toch niet verder kunnen analyseren.

---

¹ Belfirst bevat financiële informatie uit de jaarrekeningen van Belgische en Luxemburgse ondernemingen. Het neerleggen van een jaarrekening bij de Nationale Bank van België is verplicht voor Belgische ondernemingen, Belgische verenigingen en stichtingen en buitenlandse vennootschappen en verenigingen met een bijkantoor in België en buitenlandse vennootschappen zonder bijkantoor in België maar waarvan de effecten in België genoteerd zijn. Deze neerleggingsplicht geldt niet voor natuurlijke personen die handelaar zijn, kleine vennootschappen waarvan de vennoten onbeperkt aansprakelijk zijn (vennootschappen onder firma, gewone commanditaire vennootschappen, coöperatieve vennootschappen met onbeperkte aansprakelijkheid), grote vennootschappen waarvan de vennoten onbeperkt aansprakelijk zijn (indien geen enkele vennot een rechtspersoon is), landbouwvennootschappen, ziekenhuizen voor zover ze geen handelsvennootschap of een grote vzw zijn en beroepsfederaties, scholen en instellingen voor hoger onderwijs voor zover ze niet de vorm hebben aangenomen van een grote vzw.

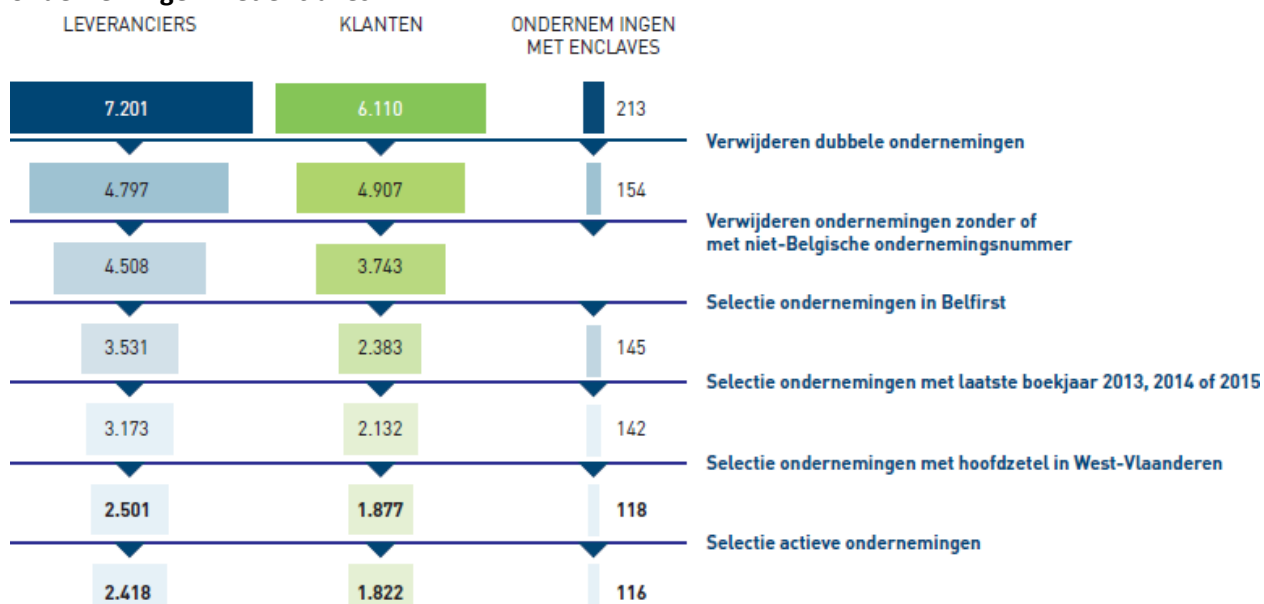
Bij de koppeling van de lijsten in Belfirst kwam een nieuw aandachtspunt naar boven. Zo bleek dat niet altijd de meest recente gegevens werden aangeleverd (we vroegen gegevens over het jaar 2015, met uitzondering van enclaves: gegevens over 2013-2015). In de ontvangen lijsten van leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves bleken heel wat ondernemingen te zitten die in 2015 (of kort daarvoor) al stopgezet waren. Om dit euvel te verhelpen, werden de ondernemingen met een jaarrekening in Belfirst verder gefilterd op afsluitdatum van de laatste jaarrekening. Enkel die ondernemingen waarvan de laatste jaarrekening dateert van 2013, 2014 of 2015 werden weerhouden. Op die manier werden **de lijsten verder gereduceerd tot 3.173 (unieke en Belgische) leveranciers, 2.132 klanten en 142 ondernemingen met enclaves.**

Om de omvang van de groep leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves op vlak van tewerkstelling, omzet, toegevoegde waarde en investeringen in de West-Vlaamse economie te kunnen situeren, werden in een volgende stap enkel die leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves weerhouden waarvan de hoofdzetel in West-Vlaanderen ligt. Dit betekent bijvoorbeeld dat een leverancier met een West-Vlaamse vestiging, die door een maatwerkbedrijf werd opgenomen in haar lijst van leveranciers, maar waarvan de zetel buiten West-Vlaanderen ligt, niet werd weerhouden. Deze laatste beperking resulteerde uiteindelijk in **2.501 (unieke en West-Vlaamse) leveranciers, 1.877 klanten en 118 ondernemingen met enclaves met een West-Vlaamse hoofdzetel.**

In een laatste stap werden tot slot enkel de nog actieve ondernemingen weerhouden; stopgezette ondernemingen of ondernemingen in een juridische overgangsfase werden bijgevolg uit de analyse geweerd. Op die manier werd de lijst gereduceerd tot **2.418 (actieve, unieke en West-Vlaamse) leveranciers, 1.822 klanten en 116 ondernemingen met enclaves.**

3.3 Schematisch overzicht filtering

Figuur 1: Schematisch overzicht van het verfijnen van de lijsten van leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves.

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

4 Analyse klanten, leveranciers en enclaves

4.1 Alle ondernemingen

4.1.1 Ondernemingen en activiteiten

Tabel 2 toont dat 59,4% van de 47.035 ondernemingen met een zetel in West-Vlaanderen (én een bij de NBB neergelegde jaarrekening) actief is in de **tertiaire sector**. Bij de leveranciers van maatwerkbedrijven zien we een gelijkaardig percentage (61,1%), maar bij de klanten en ondernemingen met enclaves is het aandeel ondernemingen in de tertiaire sector duidelijk kleiner (respectievelijk 47% en 39,7%). Binnen de tertiaire sector vormen de ondernemingen in de groothandel zowel bij de klanten, leveranciers als ondernemingen met enclaves de grootste groep (respectievelijk 29,6%, 33,4% en 41,3% van alle ondernemingen in de tertiaire sector). Bij het totaal voor alle West-Vlaamse ondernemingen volgt de groothandel binnen de tertiaire sector pas op de tweede plaats (14,3%) na de ondernemingen in de rechtskundige, boekhoudkundige, bedrijfskundige en technische dienstverlening (19,7%). Bij de leveranciers en de klanten staan de ondernemingen uit de kleinhandel op de tweede plaats (respectievelijk 18,4% en 10,6% van de ondernemingen in de tertiaire sector); bij de ondernemingen met enclaves vertegenwoordigen de ondernemingen in de transport, logistiek en post de op één na grootste groep van tertiaire ondernemingen (21,7%).

Van alle West-Vlaamse ondernemingen situeert 13,7% zich in de **bouwsector**. Bij de leveranciers (10,6%), klanten (6,8%) en ondernemingen met enclaves (1,7%) zijn de ondernemingen in de bouwsector duidelijk minder sterk vertegenwoordigd.

Slechts 8% van alle ondernemingen met zetel in West-Vlaanderen is actief in de **industrie**, wat opvallend weinig is in vergelijking met de ondernemingen met enclaves (51,7%), de klanten (31,4%) en de leveranciers (22,6%). Binnen de industrie vertegenwoordigen de ondernemingen in de metaal 30,1% van alle West-Vlaamse ondernemingen. Ook bij de leveranciers, klanten en de ondernemingen met enclaves staat de metaalsector op kop (respectievelijk 40,7%; 34,1% en 31,7% van alle ondernemingen in de industrie).

De **quartaire sector** staat in West-Vlaanderen op de vierde plaats met 4,1% van alle ondernemingen. Ook bij de leveranciers vormen de quartaire ondernemingen de op drie na grootste groep (3,9%). Bij de klanten (11,1%) en ondernemingen met enclaves (6,9%) zijn de ondernemingen in de quartaire sector relatief sterker vertegenwoordigd in vergelijking met het totaal van alle ondernemingen en steken ze de bouwsector (respectievelijk 6,8% en 1,7%) voorbij.

Tot slot vertegenwoordigt de **primaire sector** in West-Vlaanderen 2,2% van alle ondernemingen, wat meer is dan bij de leveranciers (1,5%) en klanten (1,2%) van maatwerkbedrijven. Er was geen enkele onderneming met enclave actief in de primaire sector.

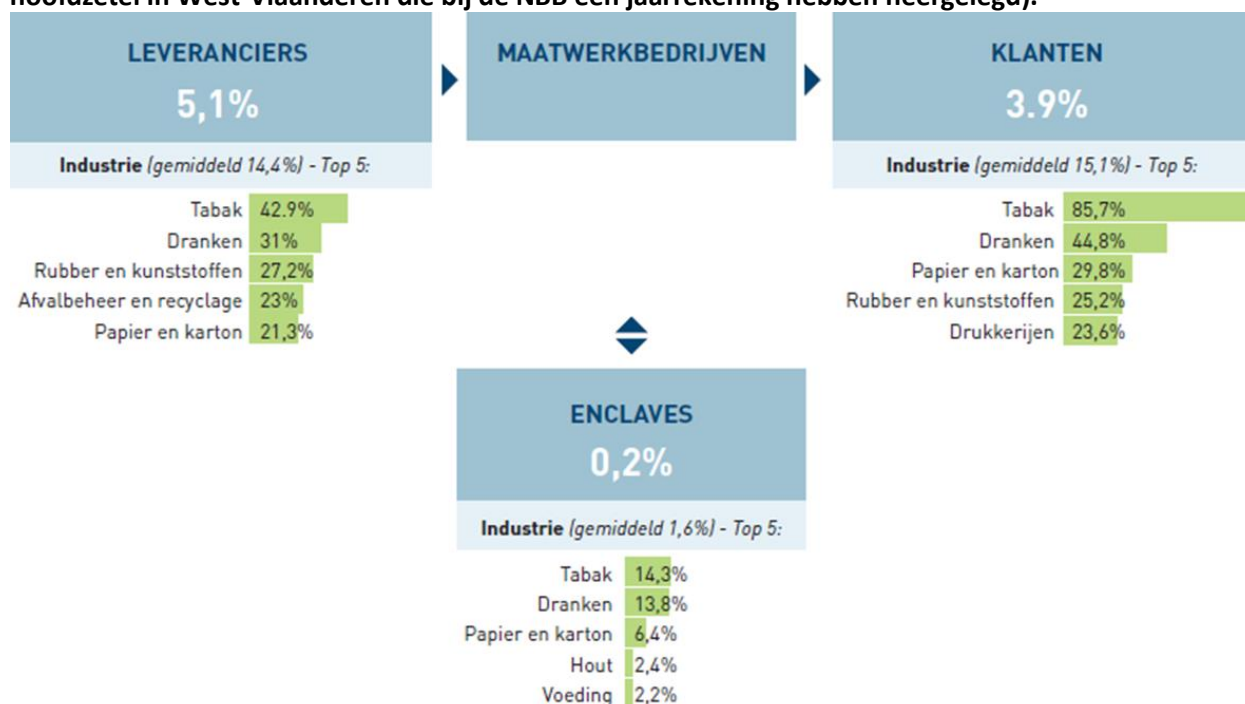
Tabel 2: Verdeling van de leveranciers, klanten, ondernemingen met enclaves en het totale aantal ondernemingen naar bedrijfstak in West-Vlaanderen.

Bedrijfstak	Nace-Bel 2008	Leveranciers		Klanten		Enclaves		Totaal aantal ondernemingen		Aandeel in totaal aantal ondernemingen		
		(in a.c.)	(in %)	(in a.c.)	(in %)	(in a.c.)	(in %)	(in a.c.)	(in %)	Leveranciers	Klanten	Enclaves
Landbouw, jacht, bosbouw	01+02	36	1,5%	22	1,2%	0	0,0%	969	2,1%	3,7%	2,3%	0,0%
Visserij en aquacultuur	03	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	84	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%
Primaire sector		36	1,5%	22	1,2%	0	0,0%	1.053	2,2%	3,4%	2,1%	0,0%
Winning van delstoffen	05 t/m 09	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	6	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Voeding	10	47	1,9%	67	3,7%	11	9,5%	500	1,1%	9,4%	13,4%	2,2%
Drank	11	9	0,4%	13	0,7%	4	3,4%	29	0,1%	31,0%	44,8%	13,8%
Tabak	12	3	0,1%	6	0,3%	1	0,9%	7	0,0%	42,9%	85,7%	14,3%
Textiel	13	21	0,9%	36	2,0%	5	4,3%	350	0,7%	6,0%	10,3%	1,4%
Kleding	14	4	0,2%	6	0,3%	0	0,0%	77	0,2%	5,2%	7,8%	0,0%
Leder	15	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	7	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Hout	16	32	1,3%	20	1,1%	4	3,4%	166	0,4%	19,3%	12,0%	2,4%
Papier en karton	17	10	0,4%	14	0,8%	3	2,6%	47	0,1%	21,3%	29,8%	6,4%
Drukkerijen, reproductie van opgenomen media	18	56	2,3%	72	4,0%	4	3,4%	305	0,6%	18,4%	23,6%	1,3%
Vervaardiging van cokes en geraffineerde aardolieproducten	19	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Vervaardiging van chemische producten	20	12	0,5%	14	0,8%	0	0,0%	83	0,2%	14,5%	16,9%	0,0%
Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten	21	1	0,0%	2	0,1%	0	0,0%	14	0,0%	7,1%	14,3%	0,0%
Rubber- en kunststofnijverheid	22	28	1,2%	26	1,4%	1	0,9%	103	0,2%	27,2%	25,2%	1,0%
Vervaardiging van bouwmaterialen	23	15	0,6%	12	0,7%	0	0,0%	158	0,3%	9,5%	7,6%	0,0%
Metallurgie en vervaardiging van metaal producten	24+25	131	5,4%	109	6,0%	8	6,9%	698	1,5%	18,8%	15,6%	1,1%
Vervaardiging van informatica-, elektronische en optische producten, elektrische apparatuur, machines, apparaten en werktuigen	26 t/m 28	84	3,5%	78	4,3%	9	7,8%	380	0,8%	22,1%	20,5%	2,4%
Vervaardiging van transportmiddelen	29+30	7	0,3%	8	0,4%	2	1,7%	62	0,1%	11,3%	12,9%	3,2%
Metaal	24 t/m 30	222	9,2%	195	10,7%	19	16,4%	1.140	2,4%	19,5%	17,1%	1,7%
Vervaardiging van meubelen	31	19	0,8%	37	2,0%	2	1,7%	231	0,5%	8,2%	16,0%	0,9%
Overige industrie	32	10	0,4%	20	1,1%	2	1,7%	138	0,3%	7,2%	14,5%	1,4%
Reparatie en installatie van machines en apparaten	33	20	0,8%	10	0,5%	1	0,9%	169	0,4%	11,8%	5,9%	0,6%
Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom, gekoelde lucht en water	35+36	3	0,1%	5	0,3%	0	0,0%	103	0,2%	2,9%	4,9%	0,0%
Afvalbeheer en recyclage	37 t/m 39	34	1,4%	17	0,9%	3	2,6%	148	0,3%	23,0%	11,5%	2,0%
Industrie		546	22,6%	572	31,4%	60	51,7%	3.782	8,0%	14,4%	15,1%	1,6%
Bouw	41 t/m 43	257	10,6%	123	6,8%	2	1,7%	6.452	13,7%	4,0%	1,9%	0,0%
Secundaire sector		803	33,2%	695	38,1%	62	53,4%	10.234	21,8%	7,8%	6,8%	0,6%
Garagevoeren	45	167	6,9%	51	2,8%	0	0,0%	1.333	2,8%	12,5%	3,8%	0,0%
Groothandel en handelsbemiddeling	46	494	20,4%	253	13,9%	19	16,4%	4.004	8,5%	12,3%	6,3%	0,5%
Kleinhandel	47	272	11,2%	91	5,0%	4	3,4%	3.819	8,1%	7,1%	2,4%	0,1%
Transport, logistiek en post	49 t/m 53	72	3,0%	37	2,0%	10	8,6%	1.496	3,2%	4,8%	2,5%	0,7%
Verschaffen van accommodatie en maaltijden	55+56	80	3,3%	80	4,4%	0	0,0%	2.506	5,3%	3,2%	3,2%	0,0%
Uitgeverijen en audiovisuele bedrijven	58 t/m 60	10	0,4%	12	0,7%	1	0,9%	175	0,4%	5,7%	6,9%	0,6%
Telecommunicatie	61	2	0,1%	0	0,0%	0	0,0%	47	0,1%	4,3%	0,0%	0,0%
Informatica	62+63	36	1,5%	25	1,4%	0	0,0%	877	1,9%	4,1%	2,9%	0,0%
Financiële activiteiten en verzekeringen	64 t/m 66	21	0,9%	27	1,5%	0	0,0%	2.860	6,1%	0,7%	0,9%	0,0%
Exploitatie van en handel in onroerend goed	68	19	0,8%	47	2,6%	1	0,9%	2.046	4,3%	0,9%	2,3%	0,0%
Rechtskundige, boekhoudkundige, bedrijfskundige en technische dienstverlening	69 t/m 71	116	4,8%	92	5,0%	4	3,4%	5.504	11,7%	2,1%	1,7%	0,1%
Reclame en overige gespecialiseerde wetenschappelijke en technische activiteiten	73 t/m 75	40	1,7%	43	2,4%	3	2,6%	686	1,5%	5,8%	6,3%	0,4%
Administratieve en ondersteunende diensten	77 t/m 82	121	5,0%	80	4,4%	3	2,6%	1.981	4,2%	6,1%	4,0%	0,2%
Reparatie van computers en consumentenartikelen	95	4	0,2%	4	0,2%	0	0,0%	63	0,1%	6,3%	6,3%	0,0%
Overige persoonlijke diensten	96	23	1,0%	14	0,8%	1	0,9%	518	1,1%	4,4%	2,7%	0,2%
Huishoudens als werkgever van huishoudelijk personeel	97	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	2	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Tertiaire sector		1.477	61,1%	856	47,0%	46	39,7%	27.917	59,4%	5,3%	3,1%	0,2%
Speur- en ontwikkelingswerk op wetenschappelijk gebied	72	0	0,0%	2	0,1%	0	0,0%	67	0,1%	0,0%	3,0%	0,0%
Openbaar bestuur	84	3	0,1%	8	0,4%	0	0,0%	19	0,0%	15,8%	42,1%	0,0%
Onderwijs	85	26	1,1%	48	2,6%	0	0,0%	231	0,5%	11,3%	20,8%	0,0%
Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	86 t/m 88	48	2,0%	91	5,0%	7	6,0%	1.016	2,2%	4,7%	9,0%	0,7%
Kunst, amusement en recreatie	90 t/m 93	12	0,5%	37	2,0%	1	0,9%	557	1,2%	2,2%	6,6%	0,2%
Verenigingen	94	6	0,2%	17	0,9%	0	0,0%	55	0,1%	10,9%	30,9%	0,0%
Quartaire sector		95	3,9%	203	11,1%	8	6,9%	1.945	4,1%	4,9%	10,4%	0,4%
Handel en diensten		1.572	65,0%	1.059	58,1%	54	46,6%	29.862	63,5%	5,3%	3,5%	0,2%
Ongekend	7	0,3%	46	2,5%	0	0,0%	5.886	12,5%	0,1%	0,8%	0,0%	
ALGEMEEN TOTAAL		2.418	100,0%	1.822	100,0%	116	100,0%	47.035	100,0%	5,1%	3,9%	0,2%

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

Bekijken we het aandeel van de leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves in het totale aantal ondernemingen met zetel in West-Vlaanderen die bij de NBB een jaarrekening hebben neergelegd, dan zien we dat zij respectievelijk **5,1%**; **3,9%** en **0,2%** van alle West-Vlaamse ondernemingen vertegenwoordigen (zie figuur 2).

Figuur 2: Verankeringswaarde van maatwerkbedrijven (in % van alle ondernemingen met hoofdzetel in West-Vlaanderen die bij de NBB een jaarrekening hebben neergelegd).

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

Op bedrijfstakniveau zijn er enkele opvallende vaststellingen (zie tabel 2 en figuur 2). Zo zijn de ondernemingen in de tabaks- en drankensector (twee weliswaar kleinere bedrijfstakken) sterk vertegenwoordigd en dit zowel bij de leveranciers (42,9% en 31%), klanten (85,7% en 44,8%) als ondernemingen met enclaves (14,3% en 13,8%). Bij de leveranciers zijn er nog drie industriële bedrijfstakken die meer dan één vijfde van alle West-Vlaamse ondernemingen tellen, namelijk: rubber en kunststoffen (27,2%), afvalbeheer en recyclage (23%) en papier en karton (21,3%). Bij de klanten is dit het geval voor de bedrijfstakken papier en karton (29,8%), rubber en kunststoffen (25,2%) en drukkerijen (23,6%).

De **Fabrieken voor de Toekomst** (FvT's) geven vorm aan het Nieuw Industrieel Beleid dat door de Vlaamse Regering werd ontwikkeld. Er zijn in West-Vlaanderen vijf Fabrieken voor de Toekomst, namelijk Nieuwe Materialen, Voeding, Blue Energy, Mechatronica & Machinebouw en Zorg-economie. De FvT's die aan de hand van de NACEBEL-nomenclatuur kunnen worden afgebakend - Nieuwe Materialen, Voeding en Mechatronica & Machinebouw - worden hier kort even belicht.

Tabel 3 toont dat bij de leveranciers van maatwerkbedrijven de ondernemingen in de Mechatronica & Machinebouw het sterkst vertegenwoordigd waren (2,8% van alle leveranciers). De Fabrieken Nieuwe Materialen (2%) en Voeding (1,9%) telden nagenoeg evenveel leveranciers. Bij de klanten zijn de ondernemingen in de Voeding het sterkst vertegenwoordigd (3,7%), gevolgd door de ondernemingen in de Nieuwe Materialen (3,4%) en de Mechatronica & Machinebouw (3,3%). Bij de ondernemingen met enclaves zijn de drie Fabrieken relatief sterker vertegenwoordigd dan bij de klanten en leveranciers. Net als bij de klanten zijn de ondernemingen in de Voeding (9,5%) ook bij de enclaves sterker vertegenwoordigd dan de ondernemingen in de Nieuwe Materialen en de Mechatronica & Machinebouw (beiden 5,2%). Bij het totaal van alle West-Vlaamse ondernemingen zijn de Fabrieken relatief minder sterk aanwezig dan bij de leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves. De Voeding is ook bij het totaal van alle ondernemingen de sterkst vertegenwoordigde Fabrik (1,1%), gevolgd door de Nieuwe Materialen (1%) en de Mechatronica & Machinebouw (0,6%).

Bekijken we de aandelen van de drie Fabrieken in het totaal van alle West-Vlaamse ondernemingen, dan zien we dat zowel bij leveranciers als klanten de Fabrik Mechatronica & Machinebouw het sterkst vertegenwoordigd is (respectievelijk 22,4% en 20,1%). Bij de enclaves is de Fabrik Voeding (2,2%) sterker vertegenwoordigd dan de Fabrik Mechatronica & Machinebouw (2%).

Tabel 3: Verdeling van de leveranciers, klanten, ondernemingen met enclaves en het totale aantal ondernemingen voor de Fabrieken voor de Toekomst.

Bedrijfstak	Nace-Bel 2008	Leveranciers		Klanten		Enclaves		Totaal aantal ondernemingen		Aandeel in totaal aantal ondernemingen		
		(in a.c.)	(in % van *)	(in a.c.)	(in % van *)	(in a.c.)	(in % van *)	(in a.c.)	(in % van *)	Leveranciers	Klanten	Enclaves
Nieuwe materialen	13+22	49	2,0%	62	3,4%	6	5,2%	453	1,0%	10,8%	13,7%	1,3%
Voeding	10	47	1,9%	67	3,7%	11	9,5%	500	1,1%	9,4%	13,4%	2,2%
Mechatronica & Machinebouw	26.1 + 26.5 + 26.6 + 27.9 + 28	68	2,8%	61	3,3%	6	5,2%	304	0,6%	22,4%	20,1%	2,0%
ALGEMEEN TOTAAL (*)		2.418	100,0%	1.822	100,0%	116	100,0%	47.035	100,0%	5,1%	3,9%	0,2%

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

4.1.2 Financiële statistieken

We kunnen niet bepalen hoeveel tewerkstelling, omzet, toegevoegde waarde en investeringen bij de leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves van West-Vlaamse maatwerkbedrijven er toegeschreven kan worden aan de maatwerkbedrijven zelf. We beschikken hiervoor immers niet over financiële gegevens met betrekking tot de grootteordes van de aan- en verkopen van maatwerkbedrijven aan hun respectievelijk leveranciers en klanten. Wel kunnen tewerkstelling, omzet, toegevoegde waarde en investeringen voor de leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves gesitueerd worden ten opzichte van het totaal voor alle ondernemingen met een zetel in West-Vlaanderen.

Uit tabel 4 blijkt dat de leveranciers van maatwerkbedrijven samen 81.213 mensen tewerkstellen. Dit zijn gemiddeld 40,7 **werknemers** per leverancier. Bij de klanten (94.823 werknemers) en de ondernemingen met enclaves (17.506 werknemers) ligt de gemiddelde tewerkstelling per onderneming een stuk hoger (respectievelijk 65,4 en 157,7 werknemers per onderneming). Voor alle West-Vlaamse ondernemingen waarvoor het aantal werknemers gekend was, lag het gemiddeld aantal werknemers per onderneming op 13,6. Bekijken we de tewerkstelling bij leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves ten opzichte van de tewerkstelling bij alle West-Vlaamse ondernemingen die hun jaarrekening neerlegden (én waarvan het aantal werknemers gekend is), dan blijkt dat de werknemers bij de leveranciers van de maatwerkbedrijven één derde (33,1%) vertegenwoordigen van de totale tewerkstelling. Bij de klanten van maatwerkbedrijven ligt het aandeel werknemers nog hoger (38,6%). De ondernemingen met enclaves tellen 7,1% van alle werknemers bij West-Vlaamse ondernemingen.

Doordat de **omzet** niet verplicht moet worden ingevuld in de jaarrekening is die slechts voor een vrij beperkt aantal leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves gekend. Deze indicator moet bijgevolg met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. De 614 leveranciers waarvan de omzet gekend was, realiseerden samen ruim 20,6 miljard euro omzet, wat gemiddeld ruim 33,6 miljoen euro omzet per leverancier is. Voor slechts 677 klanten was de omzet beschikbaar; zij realiseerden samen bijna 26,4 miljard euro omzet of gemiddeld ruim 38,9 miljoen per klant. De 78 ondernemingen met enclaves waarvoor de omzet gekend was, realiseerden samen iets meer dan 6,9 miljard euro omzet of gemiddeld 88,7 miljoen euro per onderneming. Voor 5.004 West-Vlaamse ondernemingen was de omzet gekend; deze ondernemingen realiseerden samen iets meer dan 56 miljard euro omzet. De klanten, leveranciers en ondernemingen met enclaves realiseerden respectievelijk 47,1%, 36,8% en 12,4% van dit totale omzetcijfer.

Voor alle leveranciers was de **toegevoegde waarde** gekend; alles samen ruim 6,5 miljard euro. Een leverancier van een maatwerkbedrijf realiseerde gemiddeld 2,7 miljoen euro toegevoegde waarde. Op één klant na was voor alle klanten de toegevoegde waarde gekend. Zij realiseerden samen iets meer dan 8 miljard euro toegevoegde waarde of gemiddeld 4,4 miljoen euro per klant. Voor alle ondernemingen met enclaves was de toegevoegde waarde gekend, bijna 1,5 miljard euro in totaal. Een onderneming met enclave realiseerde gemiddeld iets meer dan 12,7 miljoen euro toegevoegde waarde. De 46.893 West-Vlaamse ondernemingen met een gekende toegevoegde waarde realiseerden samen meer dan 21,7 miljard euro toegevoegde waarde. De klanten, leveranciers en ondernemingen met enclaves vertegenwoordigden hiervan respectievelijk 36,9%, 30,1% en 6,8%.

De **investeringen in materiële vaste activa** (MVA: terreinen, gebouwen, installaties, meubilair, rollend materieel ...) liepen bij de leveranciers van maatwerkbedrijven op tot bijna 1,1 miljard euro, wat gemiddeld 0,5 miljoen euro per leverancier is. De klanten van maatwerkbedrijven investeerden ruim 1,5 miljard euro in materiële vaste activa; dit is gemiddeld bijna 1 miljoen euro per klant. Bij de ondernemingen met enclaves werd ruim 0,2 miljard euro geïnvesteerd in materiële vaste activa. Het gemiddelde per onderneming (bijna 2,3 miljoen euro) lag wel merkkelijk hoger dan bij de klanten en leveranciers van maatwerkbedrijven. De 32.162 West-Vlaamse ondernemingen met een gekende waarde realiseerden samen ruim 5,8 miljard euro investeringen in materiële vaste activa. De klanten, leveranciers en ondernemingen met enclaves stonden in voor respectievelijk 26,3%, 18,8% en 4,3% van deze totale investeringen in materiële vaste activa.

De leveranciers waarvoor de **investeringen in immateriële vaste activa** (IVA: kosten voor onderzoek en ontwikkeling, concessies, octrooien, goodwill ...) gekend waren, realiseerden samen ruim 0,2 miljard euro investeringen in immateriële vaste activa of gemiddeld bijna 0,6 miljoen euro per leverancier. De klanten van maatwerkbedrijven investeerden zo'n 0,3 miljard euro in immateriële vaste activa, wat gemiddeld 0,7 miljoen euro per klant is. Bij de ondernemingen met enclaves werd in totaal bijna 0,1 miljard euro geïnvesteerd in immateriële vaste activa (of gemiddeld 1,8 miljoen euro per onderneming met enclave). Ten opzichte van de 0,5 miljard euro die alle West-Vlaamse ondernemingen investeerden in immateriële vaste activa betekent dit dat de klanten, leveranciers en ondernemingen met enclaves respectievelijk 56,9%, 44,1% en 18,8% voor hun rekening namen.

Voor alle indicatoren geldt - en dit zowel bij leveranciers, klanten, ondernemingen met enclaves en het totaal voor alle ondernemingen - dat het gemiddelde per onderneming sterk omhoog getrokken wordt door extreme waarden. Dit kan uit de tabel worden afgeleid uit het feit dat de mediaan² per onderneming telkens een eind onder het gemiddelde per onderneming ligt.

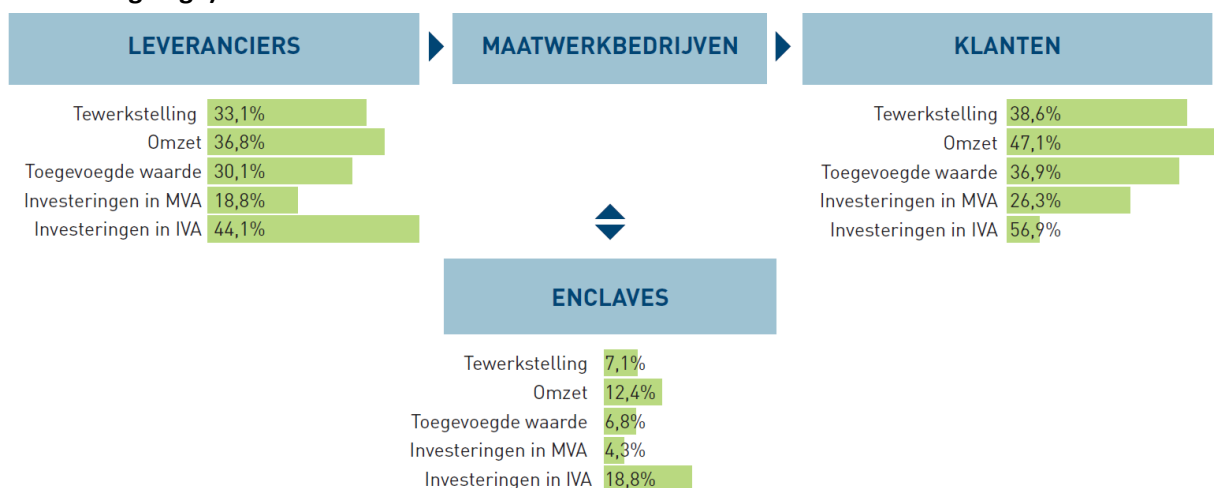
Tabel 4: Financiële statistieken van de leveranciers, klanten, ondernemingen met enclaves en het totale aantal ondernemingen.

Indicator	Leveranciers				Klanten				Enclaves				Totaal aantal ondernemingen				Aandeel in financiële indicator		
	Aantal ondernemingen	Totaal	Gemiddelde	Mediaan	Aantal ondernemingen	Totaal	Gemiddelde	Mediaan	Aantal ondernemingen	Totaal	Gemiddelde	Mediaan	Aantal ondernemingen	Totaal	Gemiddelde	Mediaan	Leveranciers	Klanten	Enclaves
Tewerkstelling	1.995	81.213	40,7	8,0	1.449	94.823	65,4	14,0	111	17.506	157,7	40,0	18.037	245.635	13,6	3,0	33,1%	38,6%	7,1%
Omzet (dzd euro)	614	20.632.190,9	33.602,9	12.132,2	677	26.361.432,1	38.938,6	11.009,5	78	6.920.508,4	88.724,5	20.414,9	5.004	56.005.341,7	11.192,1	803,7	36,8%	47,1%	12,4%
Netto toegevoegde waarde (dzd euro)	2.418	6.526.004,3	2.698,9	445,6	1.821	8.013.285,1	4.400,5	736,1	116	1.478.286,9	12.743,9	3.280,1	46.893	21.714.683,2	463,1	73,4	30,1%	36,9%	6,8%
Investerings in MVA (dzd euro)	2.181	1.094.684,3	501,9	55,8	1.585	1.527.268,6	963,6	77,3	111	249.957,7	2.251,9	486,6	32.162	5.814.620,1	180,8	20,5	18,8%	26,3%	4,3%
Investerings in IVA (dzd euro)	412	228.229,6	554,0	16,2	447	294.336,6	658,5	26,0	53	97.302,1	1.835,9	72,9	3.094	517.271,1	167,2	8,4	44,1%	56,9%	18,8%

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

Figuur 3 vat samen hoe de leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves zich voor de diverse indicatoren verhouden ten opzichte van het totaal voor alle West-Vlaamse ondernemingen. Voor de leveranciers van maatwerkbedrijven varieert het aandeel in het totaal van 18,8% (investerings in materiële vaste activa) tot 44,1% (investerings in immateriële vaste activa). Bij de klanten van maatwerkbedrijven varieert het aandeel in het totaal van 26,3% (investerings in materiële vaste activa) tot 56,9% (investerings in immateriële vaste activa). Gezien het veel kleinere aantal ondernemingen met enclaves liggen ook de aandelen voor de diverse indicatoren lager (van 4,3% voor de investering in materiële vaste activa tot 18,8% voor de investering in immateriële vaste activa).

Figuur 3: Verankeringswaarde van maatwerkbedrijven op vlak van tewerkstelling, omzet, toegevoegde waarde en investeringen in materiële en immateriële vaste activa (in % van het totaal voor alle ondernemingen met hoofdzetel in West-Vlaanderen die bij de NBB een jaarrekening hebben neergelegd).

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

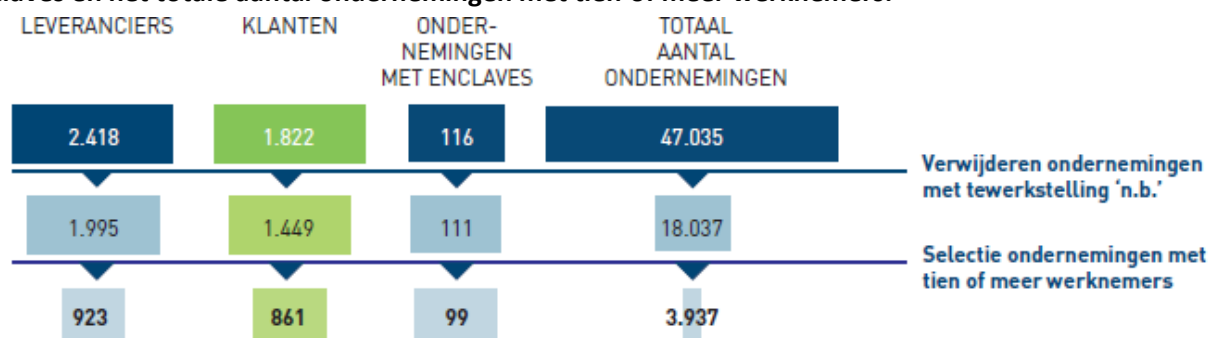
² Indien de ondernemingen volgens een bepaalde financiële indicator worden gerangschikt van laag naar hoog, dan is de mediaan de waarde die het aantal ondernemingen in twee gelijke groepen splitst: de ene groep heeft voor een bepaalde indicator een waarde kleiner dan de mediaan, de andere groep een waarde groter dan de mediaan.

4.2 Ondernemingen met tien of meer werknemers

4.2.1 Ondernemingen en activiteiten

Omdat er een vermoeden bestaat dat het belang van maatwerkbedrijven in de reguliere economie groter is voor grotere ondernemingen, worden de lijsten van de leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves beperkt tot die ondernemingen die tien of meer werknemers tellen. Figuur 4 toont hoe het selecteren van ondernemingen met een gekende tewerkstelling van tien of meer werknemers uiteindelijk resulteert in **923 leveranciers, 861 klanten, 99 ondernemingen met enclaves en in totaal 3.937 ondernemingen met zetel in West-Vlaanderen.**

Figuur 4: Schematisch overzicht van het selecteren van leveranciers, klanten, ondernemingen met enclaves en het totale aantal ondernemingen met tien of meer werknemers.

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

Uit tabel 5 blijkt dat bijna de helft (49,5%) van alle West-Vlaamse ondernemingen met tien of meer werknemers actief is in de **tertiaire sector**. Bij de leveranciers ligt dit percentage zelfs nog iets hoger (51,4%), bij de ondernemingen met enclaves en de klanten is dit respectievelijk 38,4% en 36,4%. Binnen de tertiaire sector vormen de ondernemingen in de groothandel de grootste groep; bij het totaal van alle ondernemingen is het aandeel van de groothandel (22,1%) een stuk kleiner dan bij de enclaves (42,1%), de leveranciers (38,8%) en de klanten (36,1%). De bedrijfstak die na de groothandel op de tweede plaats staat, is voor elke lijst verschillend. Bij de leveranciers staat het garagewezen op de tweede plaats (12,7%), bij de klanten zijn dat de administratieve en ondersteunende diensten (10,9%), bij de enclaves vertegenwoordigen de ondernemingen in de transport, logistiek en post de op één na grootste groep (26,3%) en bij het totaal van alle ondernemingen is dit het geval voor de ondernemingen in de kleinhandel (16,2%).

Bij de leveranciers (29,9%) en het totaal van alle ondernemingen (25,5%) met tien of meer werknemers is de **industrie** de op één na grootste sector. Bij de enclaves (52,5%) en de klanten (42,6%) zijn ondernemingen uit de industrie duidelijk sterker vertegenwoordigd dan ondernemingen uit de tertiaire sector. Binnen de industrie is de metaalsector duidelijk de grootste bedrijfstak, en dit zowel bij de leveranciers (43,8%), de klanten (37,3%), de ondernemingen met enclaves (34,6%) als het totaal van alle ondernemingen (32,7%).

Van alle West-Vlaamse ondernemingen met tien of meer werknemers situeert 14,5% zich in de **bouwsector**. Bij de leveranciers, klanten en enclaves is de bouwsector minder sterk vertegenwoordigd (respectievelijk 10,8%, 7% en 2%).

Bij de klanten (12,7%) en de enclaves (7,1%) zijn ondernemingen uit de **quartaire sector** sterker vertegenwoordigd dan ondernemingen uit de bouwsector (respectievelijk 7% en 2%). Bij het totaal van alle ondernemingen (8,7%) en de leveranciers (6,8%) is de quartaire sector de op drie na grootste sector.

Tot slot vertegenwoordigt de **primaire sector** in West-Vlaanderen 1,4% van alle ondernemingen met tien of meer werknemers, wat meer is dan bij de leveranciers (1,1%) en klanten (0,8%). Er was geen enkele onderneming met enclave actief in de primaire sector.

Tabel 5: Verdeling van de leveranciers, klanten, ondernemingen met enclaves en het totale aantal ondernemingen met tien of meer werknemers naar bedrijfstak.

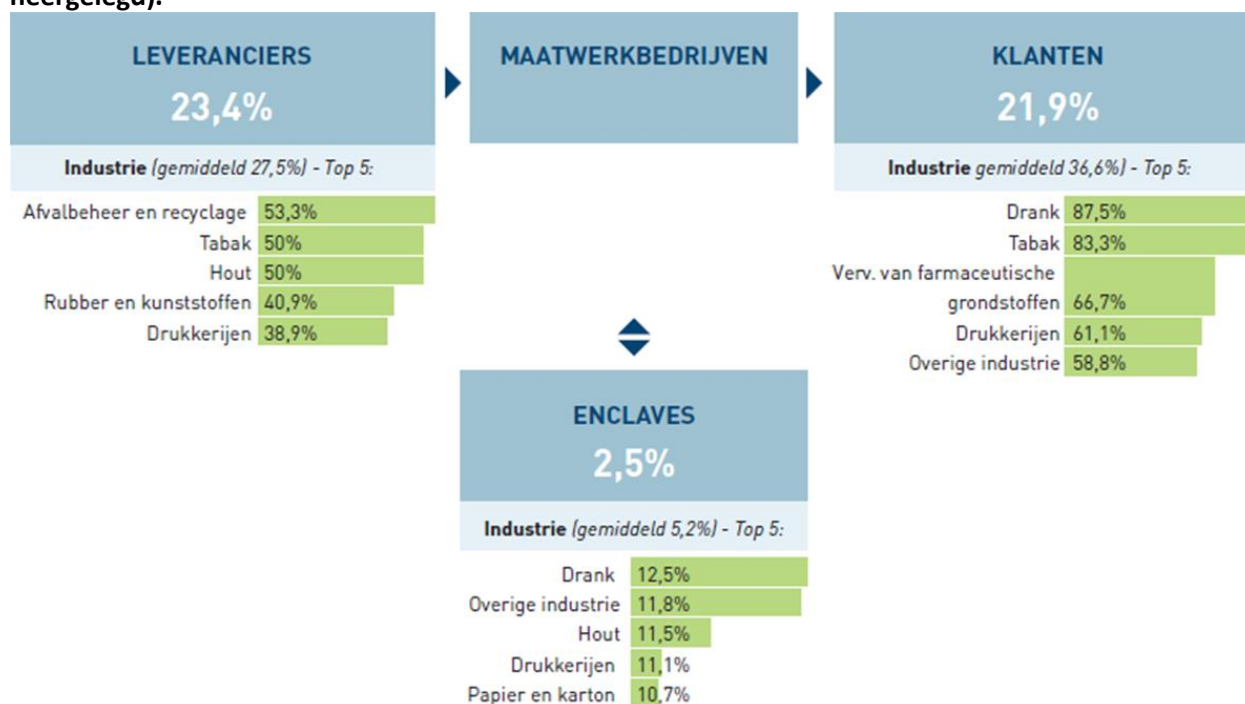
Bedrijfstak	Nace-Bel 2008	Leveranciers		Klanten		Enclaves		Totaal aantal ondernemingen		Aandeel in totaal aantal ondernemingen			
		(in a.c.)	(in %)	(in a.c.)	(in %)	(in a.c.)	(in %)	(in a.c.)	(in %)	Leveranciers	Klanten	Enclaves	
Landbouw, jacht, bosbouw	01+02	10	1,1%	7	0,8%	0	0,0%	53	1,3%	18,9%	13,2%	0,0%	
Visserij en aquacultuur	03	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	3	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	
Primaire sector		10	1,1%	7	0,8%	0	0,0%	56	1,4%	17,9%	12,5%	0,0%	
Voeding	10	25	2,7%	41	4,8%	10	10,1%	157	4,0%	15,9%	26,1%	6,4%	
Drank	11	3	0,3%	7	0,8%	1	1,0%	8	0,2%	37,5%	87,5%	12,5%	
Tabak	12	3	0,3%	5	0,6%	0	0,0%	6	0,2%	50,0%	83,3%	0,0%	
Textiel	13	11	1,2%	25	2,9%	5	5,1%	113	2,9%	9,7%	22,1%	4,4%	
Kleding	14	2	0,2%	3	0,3%	0	0,0%	22	0,6%	9,1%	13,6%	0,0%	
Leder	15	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	
Hout	16	13	1,4%	12	1,4%	3	3,0%	26	0,7%	50,0%	46,2%	11,5%	
Papier en karton	17	9	1,0%	12	1,4%	3	3,0%	28	0,7%	32,1%	42,9%	10,7%	
Drukkerijen, reproductie van opgenomen media	18	14	1,5%	22	2,6%	4	4,0%	36	0,9%	38,9%	61,1%	11,1%	
Vervaardiging van chemische producten	20	8	0,9%	11	1,3%	0	0,0%	32	0,8%	25,0%	34,4%	0,0%	
Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten	21	1	0,1%	2	0,2%	0	0,0%	3	0,1%	33,3%	66,7%	0,0%	
Rubber- en kunststofnijverheid	22	18	2,0%	23	2,7%	1	1,0%	44	1,1%	40,9%	52,3%	2,3%	
Vervaardiging van bouwmaterialen	23	10	1,1%	8	0,9%	0	0,0%	44	1,1%	22,7%	18,2%	0,0%	
Metallurgie en vervaardiging van metaalproducten	24+25	69	7,5%	71	8,2%	8	8,1%	175	4,4%	39,4%	40,6%	4,6%	
Vervaardiging van informatica-, elektronische en optische producten, elektrische apparatuur, machines, apparaten en werktuigen	26 t/m 28	50	5,4%	60	7,0%	9	9,1%	139	3,5%	36,0%	43,2%	6,5%	
Vervaardiging van transportmiddelen	29+30	2	0,2%	6	0,7%	1	1,0%	14	0,4%	14,3%	42,9%	7,1%	
Metaal	24 t/m 30	121	13,1%	137	15,9%	18	18,2%	328	8,3%	36,9%	41,8%	5,5%	
Vervaardiging van meubelen	31	11	1,2%	29	3,4%	2	2,0%	80	2,0%	13,8%	36,3%	2,5%	
Overige industrie	32	2	0,2%	10	1,2%	2	2,0%	17	0,4%	11,8%	58,8%	11,8%	
Reparatie en installatie van machines en apparaten	33	8	0,9%	7	0,8%	1	1,0%	22	0,6%	36,4%	31,8%	4,5%	
Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom, gekoelde lucht en water	35+36	1	0,1%	3	0,3%	0	0,0%	7	0,2%	14,3%	42,9%	0,0%	
Afvalbeheer en recycling	37 t/m 39	16	1,7%	10	1,2%	2	2,0%	30	0,8%	53,3%	33,3%	6,7%	
Industrie		276	29,9%	367	42,6%	52	52,5%	1004	25,5%	27,5%	36,6%	5,2%	
Bouw		41 t/m 43	100	10,8%	60	7,0%	2	2,0%	570	14,5%	17,5%	10,5%	0,4%
Secundaire sector		376	40,7%	427	49,6%	54	54,5%	1574	40,0%	23,9%	27,1%	3,4%	
Garagewezen	45	60	6,5%	24	2,8%	0	0,0%	147	3,7%	40,8%	16,3%	0,0%	
Groothandel en handelsbemiddeling	46	184	19,9%	113	13,1%	16	16,2%	431	10,9%	42,7%	26,2%	3,7%	
Kleinhandel	47	59	6,4%	23	2,7%	3	3,0%	316	8,0%	18,7%	7,3%	0,9%	
Transport, logistiek en post	49 t/m 53	35	3,8%	20	2,3%	10	10,1%	257	6,5%	13,6%	7,8%	3,9%	
Verschaffen van accommodatie en maaltijden	55+56	21	2,3%	27	3,1%	0	0,0%	256	6,5%	8,2%	10,5%	0,0%	
Uitgeverijen en audiovisuele bedrijven	58 t/m 60	6	0,7%	4	0,5%	1	1,0%	14	0,4%	42,9%	28,6%	7,1%	
Telecommunicatie	61	1	0,1%	0	0,0%	0	0,0%	2	0,1%	50,0%	0,0%	0,0%	
Informatica	62+63	8	0,9%	11	1,3%	0	0,0%	51	1,3%	15,7%	21,6%	0,0%	
Financiële activiteiten en verzekeringen	64 t/m 66	7	0,8%	5	0,6%	0	0,0%	57	1,4%	12,3%	8,8%	0,0%	
Exploitatie van en handel in onroerend goed	68	4	0,4%	13	1,5%	0	0,0%	32	0,8%	12,5%	40,6%	0,0%	
Rechtskundige, boekhoudkundige, bedrijfskundige en technische dienstverlening	69 t/m 71	24	2,6%	20	2,3%	3	3,0%	149	3,8%	16,1%	13,4%	2,0%	
Reclame en overige gespecialiseerde wetenschappelijke en technische activiteiten	73 t/m 75	10	1,1%	13	1,5%	2	2,0%	29	0,7%	34,5%	44,8%	6,9%	
Administratieve en ondersteunende diensten	77 t/m 82	47	5,1%	34	3,9%	2	2,0%	174	4,4%	27,0%	19,5%	1,1%	
Reparatie van computers en consumentenartikelen	95	0	0,0%	1	0,1%	0	0,0%	3	0,1%	0,0%	33,3%	0,0%	
Overige persoonlijke diensten	96	8	0,9%	5	0,6%	1	1,0%	29	0,7%	27,6%	17,2%	3,4%	
Tertiaire sector		474	51,4%	313	36,4%	38	38,4%	1947	49,5%	24,3%	16,1%	2,0%	
Speur- en ontwikkelingswerk op wetenschappelijk gebied	72	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	2	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	
Openbaar bestuur	84	2	0,2%	5	0,6%	0	0,0%	7	0,2%	28,6%	71,4%	0,0%	
Onderwijs	85	11	1,2%	9	1,0%	0	0,0%	23	0,6%	47,8%	39,1%	0,0%	
Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	86 t/m 88	45	4,9%	75	8,7%	7	7,1%	258	6,6%	17,4%	29,1%	2,7%	
Kunst, amusement en recreatie	90 t/m 93	2	0,2%	14	1,6%	0	0,0%	42	1,1%	4,8%	33,3%	0,0%	
Vereenigingen	94	3	0,3%	6	0,7%	0	0,0%	10	0,3%	30,0%	60,0%	0,0%	
Quartaire sector		63	6,8%	109	12,7%	7	7,1%	342	8,7%	18,4%	31,9%	2,0%	
Handel en diensten		537	58,2%	422	49,0%	45	45,5%	2289	58,1%	23,5%	18,4%	2,0%	
Ongekend		0	0,0%	5	0,6%	0	0,0%	18	0,5%	0,0%	27,8%	0,0%	
ALGEMEEN TOTAAL		923	100,0%	861	100,0%	99	100,0%	3937	100,0%	23,4%	21,9%	2,5%	

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

Bekijken we het aandeel van de leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves in het totale aantal West-Vlaamse ondernemingen met tien of meer werknemers, dan zien we dat zij respectievelijk **23,4%**, **21,9%** en **2,5%** vertegenwoordigen (zie figuur 5).

Op bedrijfstakniveau zijn er enkele opvallende vaststellingen (zie tabel 5 en figuur 5). Zo zijn de ondernemingen uit de tabakssector bij zowel leveranciers (50%) als klanten (83,3%) sterk vertegenwoordigd. Bij de leveranciers is de sector afvalbeheer en recyclage nog sterker vertegenwoordigd (53,3%); bij de klanten staat de dranksector op de eerste plaats met 87,5% van alle West-Vlaamse ondernemingen met tien of meer werknemers. Ook bij de enclaves staat de dranksector op de eerste plaats (12,5%). Bij zowel leveranciers, klanten als ondernemingen met enclaves staan de drukkerijen in de top vijf van sterkst vertegenwoordigde industriële bedrijfstakken.

Figuur 5: Verankeringswaarde van maatwerkbedrijven (in % van alle ondernemingen met tien of meer werknemers met hoofdzetel in West-Vlaanderen die bij de NBB een jaarrekening hebben neergelegd).

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

Tabel 6 over de **Fabrieken voor de Toekomst** toont dat bij de leveranciers met tien of meer werknemers de ondernemingen in de Mechatronica & Machinebouw het sterkst vertegenwoordigd waren (4,4% van alle leveranciers); de Fabrieken Nieuwe Materialen (3,1%) en Voeding (2,7%) telden minder leveranciers. Ook bij de klanten zijn de ondernemingen in de Mechatronica & Machinebouw het sterkst vertegenwoordigd (5,8%), op de voet gevolgd door de ondernemingen in de Nieuwe Materialen (5,6%) en de Voeding (4,8%). Bij de enclaves staat de Voeding op kop met 10,1% van alle ondernemingen met enclaves. De Fabrieken Nieuwe Materialen en Mechatronica & Machinebouw tellen elk 6,1% van de ondernemingen. Bij het totaal van alle West-Vlaamse ondernemingen met tien of meer werknemers tellen de Fabrieken Nieuwe Materialen en Voeding exact evenveel ondernemingen (4%); de Mechatronica & Machinebouw telt 2,9% van alle ondernemingen met enclaves met minstens tien werknemers.

Bekijken we de aandelen van de drie Fabrieken in het totaal van alle West-Vlaamse ondernemingen met tien of meer werknemers, dan zien we dat bij de leveranciers en de klanten de Fabriek Mechatronica & Machinebouw het sterkst vertegenwoordigd is (respectievelijk 35,7% en 43,5%). Bij de enclaves is de Fabriek Voeding het sterkst vertegenwoordigd (6,4%) in het totaal van alle West-Vlaamse ondernemingen met tien of meer werknemers.

Tabel 6: Verdeling van de leveranciers, klanten, ondernemingen met enclaves en het totale aantal ondernemingen met tien of meer werknemers voor de Fabrieken voor de Toekomst.

Bedrijfstak	Nace-Bel 2008	Leveranciers		Klanten		Enclaves		Totaal aantal ondernemingen		Aandeel in totaal aantal ondernemingen		
		(in a.c.)	(in % van *)	(in a.c.)	(in % van *)	(in a.c.)	(in % van *)	(in a.c.)	(in % van *)	Leveranciers	Klanten	Enclaves
Nieuwe materialen	13+22	29	3,1%	48	5,6%	6	6,1%	157	4,0%	18,5%	30,6%	3,8%
Voeding	10	25	2,7%	41	4,8%	10	10,1%	157	4,0%	15,9%	26,1%	6,4%
Mechatronica & Machinebouw	26.1 + 26.5 + 26.6 + 27.9 + 28	41	4,4%	50	5,8%	6	6,1%	115	2,9%	35,7%	43,5%	5,2%
ALGEMEEN TOTAAL (*)		923	100,0%	861	100,0%	99	100,0%	3.937	100,0%	23,4%	21,9%	2,5%

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

4.2.2 Financiële statistieken

In tabel 7 situeren we de tewerkstelling, omzet, toegevoegde waarde en investeringen voor de leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves met tien of meer werknemers ten opzichte van het totaal voor alle ondernemingen met tien of meer werknemers.

Met bijna 77.000 **werknemers** vertegenwoordigen de leveranciers 38% van de totale tewerkstelling bij West-Vlaamse ondernemingen met tien of meer werknemers. Het aandeel in het totale aantal werknemers is nog groter bij de klanten (45,6%). De ondernemingen met enclaves vertegenwoordigen 8,6% van de totale tewerkstelling. De gemiddelde tewerkstelling bij enclaves (176,3), klanten (107,3) en leveranciers (83,4) is merkkelijk groter dan bij het totaal van alle West-Vlaamse ondernemingen (51,5).

Ook hier moeten we de **omzet** met de nodige voorzichtigheid interpreteren, gezien het beperkte aantal ondernemingen waarvoor de omzet gekend is (cfr. supra). De ruim 19,8 miljard euro omzet die de leveranciers van maatwerkbedrijven realiseerden, vertegenwoordigt 40,3% van de totale omzet bij alle West-Vlaamse ondernemingen met tien of meer werknemers. De klanten realiseerden 25,7 miljard euro omzet of 52,3% van het totaal. De enclaves vertegenwoordigden 14,1% van het totale omzetcijfer. De gemiddelde omzet bij enclaves (91 miljoen euro) is hoger dan bij klanten (46,8 miljoen euro), leveranciers (40,2 miljoen euro) en alle West-Vlaamse ondernemingen samen (28,6 miljoen euro).

Voor alle leveranciers, klanten, enclaves en het totaal van alle West-Vlaamse ondernemingen was de **toegevoegde waarde** gekend. De leveranciers, klanten en enclaves vertegenwoordigden respectievelijk 39,6%, 48,8% en 9,7% van de ruim 15,1 miljard euro toegevoegde waarde die alle West-Vlaamse ondernemingen met tien of meer werknemers samen realiseerden. De gemiddelde toegevoegde waarde per onderneming bij enclaves (14,9 miljoen euro) is groter dan bij klanten (8,6 miljoen euro), leveranciers (6,5 miljoen euro) en het totaal van alle West-Vlaamse ondernemingen (3,8 miljoen euro).

Alle West-Vlaamse ondernemingen met tien of meer werknemers investeerden samen ruim 2,7 miljard euro in materiële vaste activa. De leveranciers, klanten en enclaves staan in voor respectievelijk 35,7%, 51,6% en 9,1% van deze **investeringen in materiële vaste activa**. De gemiddelde investeringen in materiële vaste activa voor alle West-Vlaamse ondernemingen samen (0,7 miljoen euro) zijn kleiner dan bij de leveranciers (1,1 miljoen euro), klanten (1,7 miljoen euro) en de ondernemingen met enclaves (2,6 miljoen euro).

Tot slot investeerden de West-Vlaamse ondernemingen met minstens tien werknemers iets meer dan 0,4 miljard euro in immateriële vaste activa. De leveranciers en klanten vertegenwoordigen beiden meer dan de helft van alle **investeringen in immateriële vaste activa** (respectievelijk 55,2% en 70,6%); bij de ondernemingen met enclaves was het aandeel kleiner (24%). Net als bij de andere indicatoren is het gemiddelde per onderneming groter bij de enclaves (2 miljoen euro) dan bij de klanten en leveranciers (beiden 0,8 miljoen euro) en het totaal voor alle West-Vlaamse ondernemingen (0,4 miljoen euro).

Ook hier geldt voor alle indicatoren - en dit zowel bij leveranciers, klanten, ondernemingen met enclaves en het totaal voor alle ondernemingen met tien of meer werknemers - dat de mediaan per onderneming telkens een stuk onder het gemiddelde per onderneming ligt.

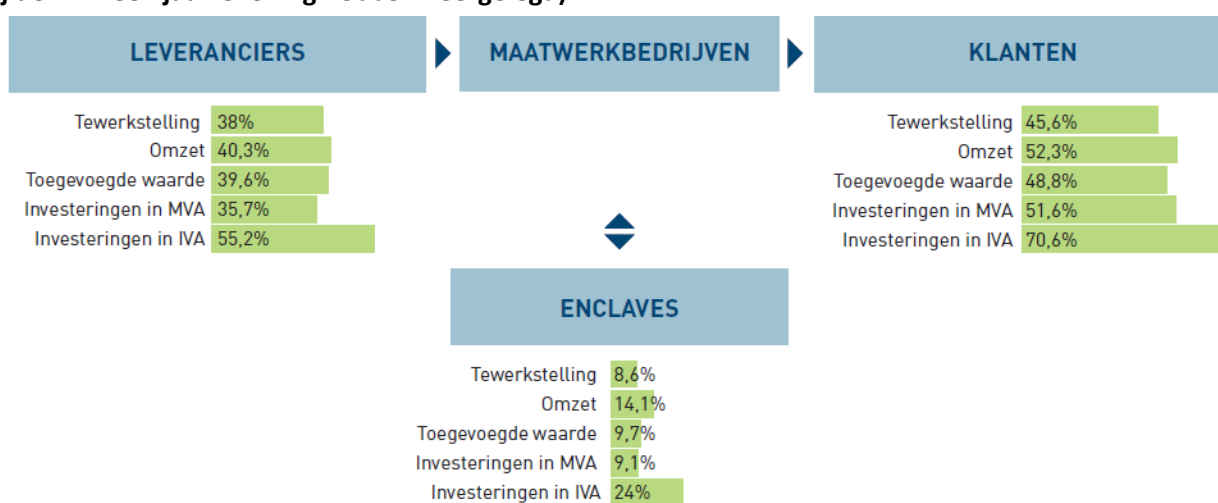
Tabel 7: Financiële statistieken van de leveranciers, klanten, ondernemingen met enclaves en het totale aantal ondernemingen met tien of meer werknemers.

Indicator	Leveranciers				Klanten				Enclaves				Totaal aantal ondernemingen				Aandeel in financiële indicator		
	Aantal ondernemingen	Totaal	Gemiddelde	Mediaan	Aantal ondernemingen	Totaal	Gemiddelde	Mediaan	Aantal ondernemingen	Totaal	Gemiddelde	Mediaan	Aantal ondernemingen	Totaal	Gemiddelde	Mediaan	Leveranciers	Klanten	Enclaves
Tewerkstelling	923	76.986	83,4	27,0	861	92.386	107,3	36,0	99	17.452	176,3	49,0	3.937	202.732	51,5	20,0	38,0%	45,6%	8,6%
Omzet (dtd euro)	493	19.829.617,1	40.222,3	14.719,7	549	25.717.663,4	46.844,6	15.042,8	76	6.919.664,7	91.048,2	20.657,5	1.718	49.159.753,1	28.614,5	10.524,2	40,3%	52,3%	14,1%
Netto toegevoegde waarde (dtd euro)	923	5.996.542,8	6.496,8	1.926,3	861	7.392.998,9	8.586,5	2.758,2	99	1.470.916,3	14.857,7	4.403,0	3.937	15.138.986,8	3.845,2	1.368,2	39,6%	48,8%	9,7%
Investeringen in MVA (dtd euro)	903	970.376,3	1.074,6	185,7	832	1.404.209,8	1.687,8	226,2	96	247.756,2	2.580,8	644,1	3.678	2.719.848,5	739,5	117,8	35,7%	51,6%	9,1%
Investeringen in IVA (dtd euro)	286	223.845,9	782,7	28,1	338	286.429,5	847,4	47,0	48	97.196,8	2.024,9	85,9	951	405.748,7	426,7	19,1	55,2%	70,6%	24,0%

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

Figuur 6 vat samen hoe de leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves zich voor de diverse indicatoren verhouden ten opzichte van het totaal voor alle West-Vlaamse ondernemingen met tien of meer werknemers. Voor de leveranciers van maatwerkbedrijven met minstens tien werknemers variëren de aandelen in het totaal voor de investeringen in materiële vaste activa, tewerkstelling, toegevoegde waarde en omzet rond de 35 à 40%. De investeringen in immateriële vaste activa steken er bovendien met 55,2% van het totaal. Bij de klanten van maatwerkbedrijven ligt het aandeel in het totaal voor alle indicatoren hoger dan bij de leveranciers. Voor de tewerkstelling, toegevoegde waarde, investeringen in materiële vaste activa en omzet bedraagt het aandeel 45 à 50%. Ook hier steekt het aandeel inzake investeringen in immateriële vaste activa (70,6%) uit boven deze percentages. Gezien het veel kleinere aantal ondernemingen met enclaves liggen ook de aandelen voor de diverse indicatoren lager (9 à 14% voor tewerkstelling, investeringen in materiële vaste activa, toegevoegde waarde en omzet en 24% wat betreft de investeringen in immateriële vaste activa).

Figuur 6: Verankeringswaarde van maatwerkbedrijven op vlak van tewerkstelling, omzet, toegevoegde waarde en investeringen in materiële en immateriële vaste activa (in % van het totaal voor alle ondernemingen met tien of meer werknemers en met hoofdzetel in West-Vlaanderen die bij de NBB een jaarrekening hebben neergelegd).

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

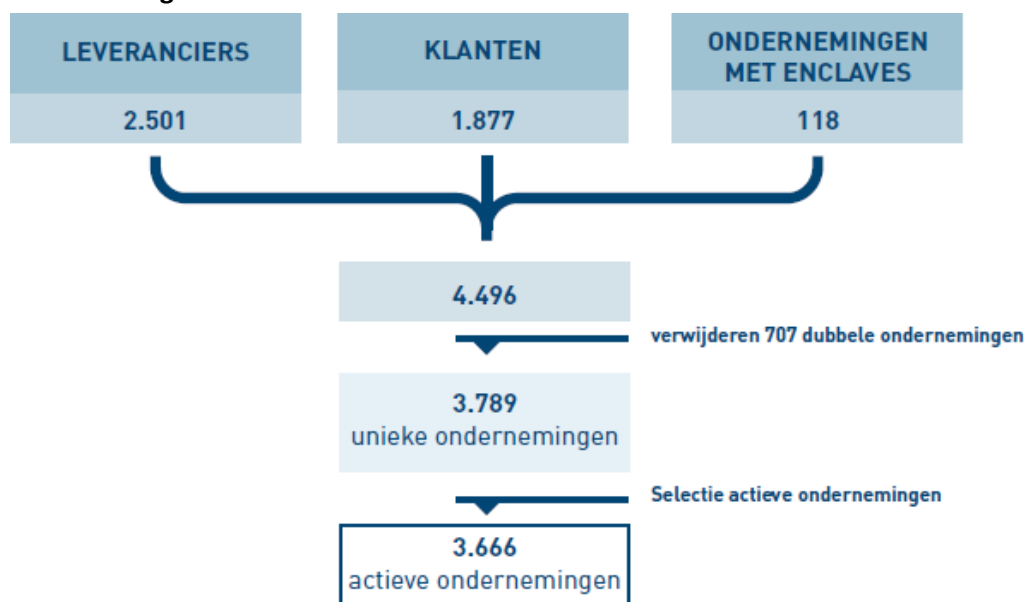
5 Analyse cluster

5.1 Alle ondernemingen in de cluster

5.1.1 Ondernemingen en activiteiten

Tussen de klanten, leveranciers en ondernemingen met een enclave (zie figuur 1) zitten onderling nog heel wat dubbele records (bijvoorbeeld een onderneming die op zowel de klanten- als de enclavelijst voorkomt). Om de vertegenwoordiging van de totale cluster van ondernemingen waarmee de maatwerkbedrijven een link hebben - *hetzij via hun aankopen, verkopen of enclavewerkzaamheden* - in de totale West-Vlaamse economie te kennen, worden alle ondernemingen die dubbel voorkomen slechts éénmaal weerhouden. Er werden in totaal 707 dubbele ondernemingen gevonden. Na verwijderen van deze duplicaten bleven er nog 3.789 unieke ondernemingen over van de oorspronkelijke 4.496 records. Ook in deze lijst weerhouden we enkel de actieve ondernemingen, zodat de cluster gereduceerd wordt tot **3.666 ondernemingen** (zie figuur 7).

Figuur 7: Schematisch overzicht van het verfijnen van de lijsten van leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves tot één cluster.

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

Tabel 8 toont dat 56,9% van de 3.666 actieve en unieke ondernemingen in de cluster rond de maatwerkbedrijven actief was in de tertiaire sector; 24,4% situeert zich in de industrie en 9,5% in de bouwsector. De quartaire sector staat op de vierde plaats met 6,5% van alle ondernemingen in de cluster. Slechts 1,3% situeert zich in de primaire sector.

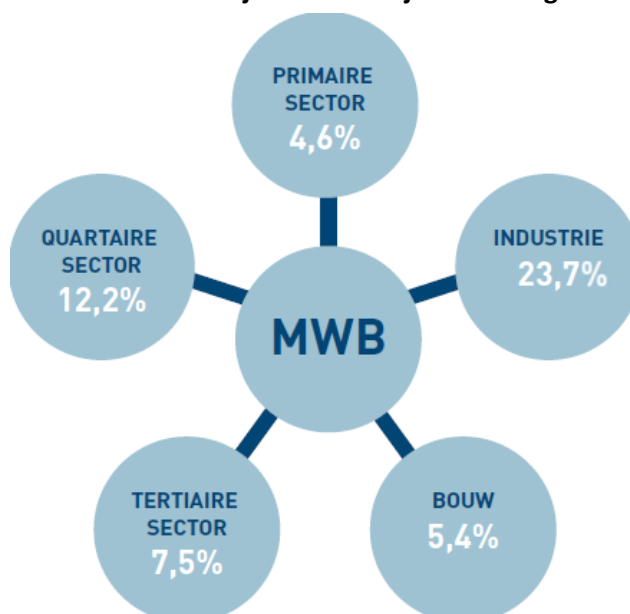
Tabel 8: Verdeling van de cluster van leveranciers, klanten, ondernemingen met enclaves en het totale aantal ondernemingen naar bedrijfstak.

Bedrijfstak	Nace-Bel 2008	Cluster van leveranciers, klanten en enclaves		Totaal aantal ondernemingen		Aandeel in totaal aantal ondernemingen
		(in a.c.)	(in %)	(in a.c.)	(in %)	
Landbouw, jacht, bosbouw	01+02	48	1,3%	969	2,1%	5,0%
Visserij en aquacultuur	03	0	0,0%	84	0,2%	0,0%
Primaire sector		48	1,3%	1.053	2,2%	4,6%
Winning van delfstoffen	05 t/m 09	0	0,0%	6	0,0%	0,0%
Voeding	10	101	2,8%	500	1,1%	20,2%
Drank	11	17	0,5%	29	0,1%	58,6%
Tabak	12	6	0,2%	7	0,0%	85,7%
Textiel	13	50	1,4%	350	0,7%	14,3%
Kleding	14	9	0,2%	77	0,2%	11,7%
Leder	15	0	0,0%	7	0,0%	0,0%
Hout	16	40	1,1%	166	0,4%	24,1%
Papier en karton	17	18	0,5%	47	0,1%	38,3%
Drukkerijen, reproductie van opgenomen media	18	98	2,7%	305	0,6%	32,1%
Vervaardiging van cokes en geraffineerde aardolieproducten	19	0	0,0%	1	0,0%	0,0%
Vervaardiging van chemische producten	20	19	0,5%	83	0,2%	22,9%
Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten	21	2	0,1%	14	0,0%	14,3%
Rubber- en kunststofnijverheid	22	39	1,1%	103	0,2%	37,9%
Vervaardiging van bouwmaterialen	23	25	0,7%	158	0,3%	15,8%
Metaalurgie en vervaardiging van metaalproducten	24+25	181	4,9%	698	1,5%	25,9%
Vervaardiging van informatica-, elektronische en optische producten, elektrische apparatuur, machines, apparaten en werktuigen	26 t/m 28	133	3,6%	380	0,8%	35,0%
Vervaardiging van transportmiddelen	29+30	12	0,3%	62	0,1%	19,4%
Metaal	24 t/m 30	326	8,9%	1.140	2,4%	28,6%
Vervaardiging van meubelen	31	48	1,3%	231	0,5%	20,8%
Overige industrie	32	24	0,7%	138	0,3%	17,4%
Reparatie en installatie van machines en apparaten	33	25	0,7%	169	0,4%	14,8%
Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom, gekoelde lucht en water	35+36	6	0,2%	103	0,2%	5,8%
Afvalbeheer en recyclage	37 t/m 39	42	1,1%	148	0,3%	28,4%
Industrie		895	24,4%	3.782	8,0%	23,7%
Bouw	41 t/m 43	347	9,5%	6.452	13,7%	5,4%
Secundaire sector		1.242	33,9%	10.234	21,8%	12,1%
Garagewezen	45	196	5,3%	1.333	2,8%	14,7%
Groothandel en handelsbemiddeling	46	642	17,5%	4.004	8,5%	16,0%
Kleinhandel	47	339	9,2%	3.819	8,1%	8,9%
Transport, logistiek en post	49 t/m 53	100	2,7%	1.496	3,2%	6,7%
Verschaffen van accommodatie en maaltijden	55+56	142	3,9%	2.506	5,3%	5,7%
Uitgeverijen en audiovisuele bedrijven	58 t/m 60	17	0,5%	175	0,4%	9,7%
Telecommunicatie	61	2	0,1%	47	0,1%	4,3%
Informatica	62+63	56	1,5%	877	1,9%	6,4%
Financiële activiteiten en verzekeringen	64 t/m 66	45	1,2%	2.860	6,1%	1,6%
Exploitatie van en handel in onroerend goed	68	64	1,7%	2.046	4,3%	3,1%
Rechtskundige, boekhoudkundige, bedrijfskundige en technische dienstverlening	69 t/m 71	194	5,3%	5.504	11,7%	3,5%
Reclame en overige gespecialiseerde wetenschappelijke en technische activiteiten	73 t/m 75	76	2,1%	686	1,5%	11,1%
Administratieve en ondersteunende diensten	77 t/m 82	173	4,7%	1.981	4,2%	8,7%
Reparatie van computers en consumentenartikelen	95	7	0,2%	63	0,1%	11,1%
Overige persoonlijke diensten	96	33	0,9%	518	1,1%	6,4%
Huishoudens als werkgever van huishoudelijk personeel	97	0	0,0%	2	0,0%	0,0%
Tertiaire sector		2.086	56,9%	27.917	59,4%	7,5%
Speur- en ontwikkelingswerk op wetenschappelijk gebied	72	2	0,1%	67	0,1%	3,0%
Openbaar bestuur	84	9	0,2%	19	0,0%	47,4%
Onderwijs	85	61	1,7%	231	0,5%	26,4%
Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	86 t/m 88	102	2,8%	1.016	2,2%	10,0%
Kunst, amusement en recreatie	90 t/m 93	45	1,2%	557	1,2%	8,1%
Verenigingen	94	18	0,5%	55	0,1%	32,7%
Quartaire sector		237	6,5%	1.945	4,1%	12,2%
Handel en diensten		2.323	63,4%	29.862	63,5%	7,8%
Ongekend		53	1,4%	5.886	12,5%	0,9%
ALGEMEEN TOTAAL		3.666	100,0%	47.035	100,0%	7,8%

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

Bekijken we het aandeel van de cluster rond de maatwerkbedrijven in de totale groep van West-Vlaamse ondernemingen met hoofdzetel in West-Vlaanderen die een jaarrekening neerlegden bij de Nationale Bank van België (zie tabel 8 en figuur 8), dan zien wij dat zij daarin 7,8% vertegenwoordigen. De sterkste vertegenwoordiging van de cluster is er binnen de industrie: bijna één vierde of 23,7% van alle West-Vlaamse ondernemingen binnen deze bedrijfstak is verbonden met één of meerdere maatwerkbedrijven, hetzij als klant, hetzij als leverancier, hetzij via een enclave. Op de tweede plaats staat de quartaire sector (12,2%). De tertiaire sector is voor 7,5% van haar ondernemingen met de maatwerkbedrijven verbonden. Bij de bouw en de primaire sector ten slotte, is dat voor respectievelijk 5,4% en 4,6% het geval.

Figuur 8: Verankeringswaarde van de cluster van maatwerkbedrijven (in % van alle ondernemingen met hoofdzetel in West-Vlaanderen en die bij de NBB een jaarrekening hebben neergelegd).

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

Binnen de industrie is de cluster van klanten, leveranciers en ondernemingen met enclaves het sterkst vertegenwoordigd in het totale aantal West-Vlaamse ondernemingen voor deze bedrijfstakken: tabak (85,7%), drank (58,6%), papier en karton (38,3%), rubber- en kunststofnijverheid (37,9%) en drukkerijen (32,1%). Binnen de tertiaire sector is de vertegenwoordiging van de cluster rond de West-Vlaamse maatwerkbedrijven het grootst in de groothandel (16%) en het garagewezen (14,7%).

De Fabrieken voor de Toekomst Mechatronica & Machinebouw, Voeding en Nieuwe Materialen vertegenwoordigen respectievelijk 2,9%, 2,8% en 2,4% van alle ondernemingen in de cluster rond de maatwerkbedrijven. Respectievelijk 35,2%, 20,2% en 19,6% van alle ondernemingen binnen de Fabrieken voor de Toekomst Mechatronica & Machinebouw, Voeding en Nieuwe Materialen zijn gelinkt aan een maatwerkbedrijf (hetzij als klant, als leverancier en/of via enclave).

Tabel 9: Verdeling van de cluster van leveranciers, klanten, ondernemingen met enclaves en het totale aantal ondernemingen voor de Fabrieken voor de Toekomst.

Bedrijfstak	Nace-Bel 2008	Cluster van leveranciers, klanten en enclaves		Totaal aantal ondernemingen		Aandeel in totaal aantal ondernemingen
		(in a.c.)	(in % van *)	(in a.c.)	(in % van *)	
Nieuwe materialen	13+22	89	2,4%	453	1,0%	19,6%
Voeding	10	101	2,8%	500	1,1%	20,2%
Mechatronica & Machinebouw	26.1 + 26.5 + 26.6 + 27.9 + 28	107	2,9%	304	0,6%	35,2%
ALGEMEEN TOTAAL (*)		3.666	100,0%	47.035	100,0%	7,8%

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

5.1.2 Financiële statistieken

Uit tabel 10 blijkt dat de ondernemingen die verbonden zijn aan de maatwerkbedrijven, hetzij als klant, hetzij als leverancier, hetzij via een enclave, de helft (49,9%) van alle werknemers bij de West-Vlaamse ondernemingen tellen³. Samen realiseerden deze bedrijven 58,2% van het totale omzetcijfer en 46,7% van alle toegevoegde waarde. Van de ruim 5,8 miljard euro die alle West-Vlaamse ondernemingen investeerden in materiële vaste activa, namen de ondernemingen in de cluster rond de maatwerkbedrijven 33% voor hun rekening. Samen stonden de bedrijven in de cluster ook in voor 59,6% van de totale investeringen in immateriële vaste activa.

Tabel 10: Financiële statistieken van de cluster van leveranciers, klanten, ondernemingen met enclaves en het totale aantal ondernemingen.

Indicator	Cluster van leveranciers, klanten en enclaves				Totaal aantal ondernemingen				Aandeel in financiële indicator
	Aantal ondernemingen	Totaal	Gemiddelde	Mediaan	Aantal ondernemingen	Totaal	Gemiddelde	Mediaan	
Tewerkstelling	2.908	122.562	42,1	9,0	18.037	245.635	13,6	3,0	49,9%
Omzet (dzd euro)	1.029	32.615.377,9	31.696,2	10.540,0	5.004	56.005.341,7	11.192,1	803,7	58,2%
Netto toegevoegde waarde (dzd euro)	3.665	10.135.377,8	2.765,5	457,7	46.893	21.714.683,2	463,1	73,4	46,7%
Investerings in MVA (dzd euro)	3.229	1.917.986,5	594,0	57,0	32.162	5.814.620,1	180,8	20,5	33,0%
Investerings in IVA (dzd euro)	674	308.183,8	457,2	16,5	3.094	517.271,1	167,2	8,4	59,6%

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

5.2 Ondernemingen in de cluster met tien of meer werknemers

5.2.1 Ondernemingen en activiteiten

Wanneer we bij de cluster van actieve leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves alle ondernemingen met minder dan tien werknemers én de ondernemingen waarvan de tewerkstelling niet gekend is uit de analyse halen, blijven **1.406 van de 3.666 ondernemingen** over (zie figuur 9). Ook bij het totale aantal ondernemingen met zetel in West-Vlaanderen weerhouden we enkel die ondernemingen met tien of meer werknemers; op die manier blijven **3.937 van de 47.035 ondernemingen** in de analyse (cfr. supra). De cluster van leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves vertegenwoordigt 35,7% van dit totaal.

³ De bedrijven uit de cluster in de industrie tellen samen 48.389 werknemers. Zij vertegenwoordigen 66,9% van de totale tewerkstelling in West-Vlaamse industriële bedrijven. De werknemers bij industriële bedrijven uit de cluster vertegenwoordigen 39,5% van het totale aantal werknemers bij alle bedrijven uit de cluster.

Figuur 9: Schematisch overzicht van het verfijnen van de cluster van leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves met tien of meer werknemers.

**ACTIEVE ONDERNEMINGEN
IN DE CLUSTER**

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

Tabel 11 toont dat 46,2% van de 1.406 unieke ondernemingen met tien of meer werknemers in de cluster rond de maatwerkbedrijven actief was in de tertiaire sector; dit is iets minder in vergelijking met het totaal van alle West-Vlaamse ondernemingen met minstens tien werknemers (49,5%). De industrie staat op de tweede plaats met 34,1% van alle ondernemingen uit de cluster; dit is duidelijk hoger dan bij het West-Vlaamse totaal (25,5%). De ondernemingen uit de bouwsector zijn bij de cluster rond de maatwerkbedrijven de derde grootste groep (9,7%); bij alle West-Vlaamse ondernemingen samen ligt het aandeel van de ondernemingen uit de bouwsector een stuk hoger (14,5%). Bij zowel de ondernemingen uit de cluster als het totaal voor West-Vlaanderen vertegenwoordigen de quartaire en vooral de primaire sector het minst ondernemingen (respectievelijk 8,8% en 0,8% voor de cluster en 8,7% en 1,4% voor het totaal in West-Vlaanderen).

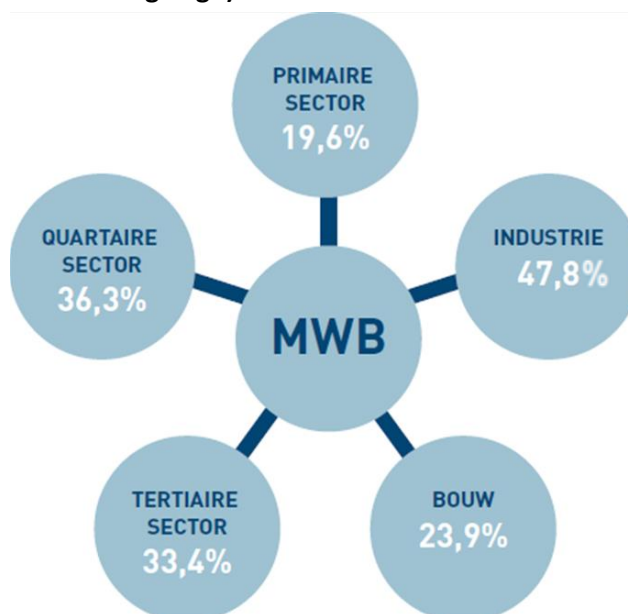
Tabel 11: Verdeling van de cluster van leveranciers, klanten, ondernemingen met enclaves en het totale aantal ondernemingen met tien of meer werknemers naar bedrijfstak.

Bedrijfstak	Nace-Bel	Cluster van leveranciers, klanten en enclaves		Totaal aantal ondernemingen		Aandeel in totaal aantal ondernemingen
	2008	(in a.c.)	(in %)	(in a.c.)	(in %)	
Landbouw, jacht, bosbouw	01+02	11	0,8%	53	1,3%	20,8%
Visserij en aquacultuur	03	0	0,0%	3	0,1%	0,0%
Primaire sector		11	0,8%	56	1,4%	19,6%
Voeding	10	54	3,8%	157	4,0%	34,4%
Drank	11	7	0,5%	8	0,2%	87,5%
Tabak	12	5	0,4%	6	0,2%	83,3%
Textiel	13	31	2,2%	113	2,9%	27,4%
Kleding	14	5	0,4%	22	0,6%	22,7%
Leder	15	0	0,0%	1	0,0%	0,0%
Hout	16	16	1,1%	26	0,7%	61,5%
Papier en karton	17	16	1,1%	28	0,7%	57,1%
Drukkerijen, reproductie van opgenomen media	18	23	1,6%	36	0,9%	63,9%
Vervaardiging van chemische producten	20	14	1,0%	32	0,8%	43,8%
Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten	21	2	0,1%	3	0,1%	66,7%
Rubber- en kunststofnijverheid	22	27	1,9%	44	1,1%	61,4%
Vervaardiging van bouwmaterialen	23	16	1,1%	44	1,1%	36,4%
Metallurgie en vervaardiging van metaalproducten	24+25	98	7,0%	175	4,4%	56,0%
Vervaardiging van informatica-, elektronische en optische producten, elektrische apparatuur, machines, apparaten en werktuigen	26 t/m 28	85	6,0%	139	3,5%	61,2%
Vervaardiging van transportmiddelen	29+30	6	0,4%	14	0,4%	42,9%
Metaal	24 t/m 30	189	13,4%	328	8,3%	57,6%
Vervaardiging van meubelen	31	32	2,3%	80	2,0%	40,0%
Overige industrie	32	10	0,7%	17	0,4%	58,8%
Reparatie en installatie van machines en apparaten	33	11	0,8%	22	0,6%	50,0%
Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom, gekoelde lucht en water	35+36	3	0,2%	7	0,2%	42,9%
Afvalbeheer en recyclage	37 t/m 39	19	1,4%	30	0,8%	63,3%
Industrie		480	34,1%	1.004	25,5%	47,8%
Bouw	41 t/m 43	136	9,7%	570	14,5%	23,9%
Secundaire sector		616	43,8%	1.574	40,0%	39,1%
Garagewezen	45	71	5,0%	147	3,7%	48,3%
Groothandel en handelsbemiddeling	46	236	16,8%	431	10,9%	54,8%
Kleinhandel	47	75	5,3%	316	8,0%	23,7%
Transport, logistiek en post	49 t/m 53	50	3,6%	257	6,5%	19,5%
Verschaffen van accommodatie en maaltijden	55+56	39	2,8%	256	6,5%	15,2%
Uitgeverijen en audiovisuele bedrijven	58 t/m 60	7	0,5%	14	0,4%	50,0%
Telecommunicatie	61	1	0,1%	2	0,1%	50,0%
Informatica	62+63	15	1,1%	51	1,3%	29,4%
Financiële activiteiten en verzekeringen	64 t/m 66	11	0,8%	57	1,4%	19,3%
Exploitatie van en handel in onroerend goed	68	14	1,0%	32	0,8%	43,8%
Rechtskundige, boekhoudkundige, bedrijfskundige en technische dienstverlening	69 t/m 71	39	2,8%	149	3,8%	26,2%
Reclame en overige gespecialiseerde wetenschappelijke en technische activiteiten	73 t/m 75	20	1,4%	29	0,7%	69,0%
Administratieve en ondersteunende diensten	77 t/m 82	61	4,3%	174	4,4%	35,1%
Reparatie van computers en consumentenartikelen	95	1	0,1%	3	0,1%	33,3%
Overige persoonlijke diensten	96	10	0,7%	29	0,7%	34,5%
Tertiaire sector		650	46,2%	1.947	49,5%	33,4%
Speur- en ontwikkelingswerk op wetenschappelijk gebied	72	0	0,0%	2	0,1%	0,0%
Openbaar bestuur	84	5	0,4%	7	0,2%	71,4%
Onderwijs	85	13	0,9%	23	0,6%	56,5%
Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	86 t/m 88	84	6,0%	258	6,6%	32,6%
Kunst, amusement en recreatie	90 t/m 93	15	1,1%	42	1,1%	35,7%
Verenigingen	94	7	0,5%	10	0,3%	70,0%
Quartaire sector		124	8,8%	342	8,7%	36,3%
Handel en diensten		774	55,0%	2.289	58,1%	33,8%
Ongekend		5	0,4%	18	0,5%	27,8%
ALGEMEEN TOTAAL		1.406	100,0%	3.937	100,0%	35,7%

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

Bekijken we het aandeel van de cluster rond de maatwerkbedrijven in de totale groep van West-Vlaamse ondernemingen met tien of meer werknemers (zie tabel 11 en figuur 10), dan zien we dat zij daarin 35,7% vertegenwoordigen. De sterkste vertegenwoordiging van de cluster vinden we bij de industrie: 47,8% van alle West-Vlaamse ondernemingen met tien of meer werknemers is verbonden met één of meerdere maatwerkbedrijven, hetzij als klant, hetzij als leveranciers, hetzij via een enclave. Op de tweede plaats staat de quataire sector (36,3%), op de voet gevolgd door de tertiaire sector (33,4%). Bij de bouw is bijna een kwart (23,9%) van alle West-Vlaamse ondernemingen verbonden met de cluster van maatwerkbedrijven; voor de primaire sector is dat het geval voor 19,6% van alle West-Vlaamse ondernemingen.

Figuur 10: Verankeringswaarde van de cluster van maatwerkbedrijven (in % van alle ondernemingen met tien of meer werknemers en met hoofdzetel in West-Vlaanderen en die bij de NBB een jaarrekening hebben neergelegd).

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

Binnen de industrie is de cluster van leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves het sterkst vertegenwoordigd in het totale aantal West-Vlaamse ondernemingen met tien of meer werknemers voor deze bedrijfstakken: drank (87,5%), tabak (83,3%), vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten (66,7%), drukkerijen (63,9%) en afvalbeheer en recyclage (63,3%). Binnen de tertiaire sector zijn de bedrijfstakken reclame en overige gespecialiseerde wetenschappelijke en technische activiteiten (69%), groothandel (54,8%), uitgeverijen en telecommunicatie (beiden 50%) en garagewezen (48,3%) het sterkst vertegenwoordigd.

Respectievelijk 72, 58 en 54 van de 1.406 ondernemingen met tien of meer werknemers in de cluster rond de maatwerkbedrijven maken deel uit van de Fabrieken voor de Toekomst Mechatronica & Machinebouw, Nieuwe Materialen en Voeding. Dit komt overeen met 5,1%, 4,1% en 3,8% van alle ondernemingen in de cluster. De Fabriek voor de Toekomst Mechatronica & Machinebouw telt 115 ondernemingen met tien of meer werknemers. Hiervan is 62,6% verbonden met een maatwerkbedrijf (als klant, als leverancier en/of via een enclave). Binnen de Fabriek voor de Toekomst Nieuwe Materialen is 36,9% van de ondernemingen met tien of meer werknemers gelinkt aan minstens één maatwerkbedrijf. Bij de Fabriek voor de Toekomst Voeding is dat 34,4%.

Tabel 12: Verdeling van de cluster van leveranciers, klanten, ondernemingen met enclaves en het totale aantal ondernemingen met tien of meer werknemers voor de Fabrieken voor de Toekomst.

Bedrijfstak	Nace-Bel	Cluster van leveranciers, klanten en enclaves		Totaal aantal ondernemingen		Aandeel in totaal aantal ondernemingen
		(in a.c.)	(in % van *)	(in a.c.)	(in % van *)	
	2008					
Nieuwe materialen	13+22	58	4,1%	157	4,0%	36,9%
Voeding	10	54	3,8%	157	4,0%	34,4%
Mechatronica & Machinebouw	26.1 + 26.5 + 26.6 + 27.9 + 28	72	5,1%	115	2,9%	62,6%
ALGEMEEN TOTAAL (*)		1.406	100,0%	3.937	100,0%	35,7%

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

5.2.2 Financiële statistieken

Uit tabel 13 blijkt dat de ondernemingen die verbonden zijn aan de maatwerkbedrijven 57,5% van alle werknemers bij de West-Vlaamse ondernemingen met minstens tien werknemers tellen⁴. Samen realiseerden deze ondernemingen 63,1% van het totale omzetcijfer en 60,1% van de totale toegevoegde waarde. Van de ruim 2,7 miljard euro die alle West-Vlaamse ondernemingen met tien of meer werknemers investeerden in materiële vaste activa, namen de ondernemingen in de cluster rond de maatwerkbedrijven 62,2% voor hun rekening. Samen stonden de bedrijven in de cluster ook in voor bijna drie kwart (73,4%) van de totale investeringen in immateriële vaste activa.

Voor alle indicatoren geldt dat zowel het gemiddelde per onderneming als de mediaan bij de cluster rond de maatwerkbedrijven hoger zijn dan bij het totaal van alle West-Vlaamse ondernemingen met tien of meer werknemers.

Tabel 13: Financiële statistieken van de cluster van leveranciers, klanten, ondernemingen met enclaves en het totale aantal ondernemingen met tien of meer werknemers.

Indicator	Cluster van leveranciers, klanten en enclaves				Totaal aantal ondernemingen				Aandeel in financiële indicator
	Aantal ondernemingen	Totaal	Gemiddelde	Mediaan	Aantal ondernemingen	Totaal	Gemiddelde	Mediaan	
Tewerkstelling	1.406	116.584	82,9	28,0	3.937	202.732	51,5	20,0	57,5%
Omzet (dzd euro)	789	31.011.622,2	39.305,0	14.027,6	1.718	49.159.753,1	28.614,5	10.524,2	63,1%
Netto toegevoegde waarde (dzd euro)	1.406	9.090.815,8	6.465,7	2.014,8	3.937	15.138.586,8	3.845,2	1.368,2	60,1%
Investerings in MVA (dzd euro)	1.364	1.690.658,7	1.239,5	177,4	3.678	2.719.848,5	739,5	117,8	62,2%
Investerings in IVA (dzd euro)	467	297.881,3	637,9	30,7	951	405.748,7	426,7	19,1	73,4%

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

⁴ De bedrijven uit de cluster met meer dan 10 werknemers in de industrie tellen samen 47.075 werknemers. Zij vertegenwoordigen 69,9% van de totale tewerkstelling in West-Vlaamse industriële bedrijven met 10 of meer werknemers. De werknemers bij industriële bedrijven uit de cluster met 10 of meer werknemers vertegenwoordigen 40,4% van het totale aantal werknemers bij alle bedrijven uit de cluster met minstens 10 werknemers.

6 Conclusie studie ‘Verankeringswaarde maatwerkbedrijven’

Wat is de verankeringswaarde van de maatwerkbedrijven voor het bedrijfsleven in West-Vlaanderen? De studie van de POM West-Vlaanderen biedt in concrete cijfers een antwoord op deze vraag.

De lijsten van leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves, aangeleverd door de leden van 4Werk vzw, vormden de basis voor de POM-studie ‘Verankeringswaarde maatwerkbedrijven’. 26 maatwerkbedrijven bezorgden een lijst met leveranciers met in totaal 7.201 records; 24 maatwerkbedrijven een lijst met klanten, goed voor in totaal 6.110 records. Acht maatwerkbedrijven leverden een overzicht van de ondernemingen met een enclave aan. Dit resulteerde in 213 records.

De verwerking van de ontvangen lijsten resulteerde in 2.418 leveranciers, 1.822 klanten en 116 ondernemingen met enclaves voor verdere analyse. De verwerking omvatte het aanvullen van ondernemingsnummers, het verwijderen van dubbele ondernemingen en ondernemingen zonder ondernemingsnummer of met een niet-Belgisch ondernemingsnummer, de selectie van ondernemingen met een jaarrekening die in 2013, 2014 of 2015 werd afgesloten, en de selectie van ondernemingen waarvan de hoofdzetel in West-Vlaanderen is gesitueerd én die actief zijn.

Uit het **aandeel van de leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves in het totale aantal actieve ondernemingen met zetel in West-Vlaanderen** die bij de Nationale Bank van België een jaarrekening hebben neergelegd, blijkt dat zij respectievelijk **5,1%; 3,9% en 0,2%** van alle West-Vlaamse ondernemingen vertegenwoordigen.

Hoeveel **tewerkstelling, omzet, toegevoegde waarde en investeringen** bij de leveranciers, klanten en ondernemingen met enclaves van West-Vlaamse maatwerkbedrijven specifiek kan worden toegeschreven aan de maatwerkbedrijven zelf, kan niet worden bepaald. Wel kunnen deze indicatoren worden gesitueerd ten opzichte van het totaal voor alle West-Vlaamse ondernemingen. Voor de leveranciers van maatwerkbedrijven ligt het aandeel voor alle indicatoren lager dan voor de klanten van maatwerkbedrijven. Het aandeel inzake investeringen in materiële vaste activa is bij zowel leveranciers (18,8%) als klanten (26,3%) het kleinst, terwijl het aandeel inzake investeringen in immateriële vaste activa voor beiden het grootst is (respectievelijk 44,1% en 56,9%). Gezien het veel kleinere aantal ondernemingen met enclaves, liggen ook de aandelen voor de diverse indicatoren een stuk lager, gaande van 4,3% inzake investeringen in materiële vaste activa tot 18,8% inzake investeringen in immateriële vaste activa.

Omdat er een vermoeden bestaat dat het belang van maatwerkbedrijven in de reguliere economie groter is voor grotere ondernemingen, worden alle lijsten beperkt tot die **ondernemingen die tien of meer werknemers tellen**. Op die manier blijven 923 **leveranciers**, 861 **klanten** en 99 **ondernemingen met enclaves** over. Zij vertegenwoordigen respectievelijk **23,4%; 21,9% en 2,5%** van de in totaal 3.937 West-Vlaamse ondernemingen met tien of meer werknemers.

Voor zowel de **leveranciers, klanten als ondernemingen met enclaves met minstens tien werknemers** geldt dat hun aandeel in het West-Vlaamse totaal voor **alle financiële indicatoren** hoger ligt ten opzichte van **de ondernemingen met minder dan tien werknemers**. Bij de leveranciers met tien of meer werknemers ligt het aandeel voor alle indicatoren opnieuw lager dan bij de klanten. Voor de leveranciers variëren de aandelen in het totaal van 35,7% (investeringen in materiële vaste activa) tot 55,2% (investeringen in immateriële vaste activa). Bij de klanten variëren de percentages van 45,6% (tewerkstelling) tot 70,6% (investeringen in immateriële vaste activa). Gezien het veel kleinere aantal ondernemingen met enclaves met tien of meer werknemers, liggen ook de aandelen voor de diverse indicatoren een stuk lager, gaande van 8,6% inzake tewerkstelling tot 24% inzake investeringen in immateriële vaste activa.

De totale cluster van ondernemingen die gelinkt zijn aan maatwerkbedrijven vertegenwoordigt 7,8% van alle ondernemingen, 33% van de investeringen in materiële vaste activa, 46,7% van de toegevoegde waarde, 49,9% van de totale tewerkstelling, 58,2% van de omzet en 59,6% van de investeringen in immateriële vaste activa in West-Vlaanderen.

In de industrie is de verankering van de cluster van maatwerkbedrijven, hetzij via hun aankopen, verkopen of een enclave, het grootst (23,7%).

De **Fabrieken voor de Toekomst (FvT)** geven vorm aan het Nieuw Industrieel Beleid van Vlaanderen. Drie van de vijf West-Vlaamse Fabrieken - Nieuwe Materialen, Voeding en Mechatronica & Machinebouw - zijn aan de hand van de NACEBEL-nomenclatuur afgebakend. De verankering in het totaal van alle West-Vlaamse ondernemingen is het grootst bij de FvT Mechatronica & Machinebouw (35,2%).

Bij een afbakening van de **cluster van ondernemingen** die gelinkt zijn aan de maatwerkbedrijven tot die ondernemingen **met tien of meer werknemers**, resulteert dit in een totaal van 1.406 ondernemingen. Zij vertegenwoordigen **35,7% van alle ondernemingen met tien of meer werknemers en zijn goed voor 57,5% van de totale tewerkstelling, 60,1% van de toegevoegde waarde, 62,2% van de investeringen in materiële vaste activa, 63,1% van de omzet en 73,4% van de investeringen in immateriële vaste activa in West-Vlaanderen.**

De verankering van de cluster van maatwerkbedrijven is ook bij de bedrijven met tien of meer werknemers het grootst in de industrie (47,8%).

Bij de Fabrieken van de Toekomst is de verankering in het totaal van alle West-Vlaamse ondernemingen met minstens tien werknemers het grootst bij de FvT Mechatronica & Machinebouw (62,6%).

De cijfers uit dit rapport moeten wel met de nodige bedachtzaamheid geïnterpreteerd worden. Zo maakt de analyse abstractie van de grootteorde van de relaties tussen enerzijds de maatwerkbedrijven, en anderzijds de klanten en leveranciers van deze maatwerkbedrijven. Cijfers over verkopen en aankopen van de maatwerkbedrijven waren niet voorhanden. Verder was de informatie die aan de basis lag van onze analyse, slechts fragmentarisch: niet alle maatwerkbedrijven leverden een lijst van hun klanten en/of leveranciers aan. In de lijsten die wel beschikbaar waren, ontbraken vaak heel wat gegevens (ondernemingsnummer, jaarrekening ...). Daarnaast bevatten de lijsten van klanten en leveranciers naast de ondernemingen, waarop deze analyse is gebaseerd, ook heel wat particulieren.

Hieruit blijkt dat de West-Vlaamse maatwerkbedrijven een cruciale rol spelen in de verankering van onze industrie. Door nauw samen te werken ...

We hernemen gebald de krachtigste cijfers:

Maatwerkbedrijven nemen volwaardig deel aan de economie en versterken de West-Vlaamse industrie. **Van alle West-Vlaamse industriële ondernemingen met tien of meer werknemers (met zetel in West-Vlaanderen) is één op twee (47,8%) gelinkt aan een maatwerkbedrijf, als leverancier of als klant.** Binnen de quartaire sector (36,3%) en binnen de tertiaire sector (33,4%) is dit een verhouding van één op drie.

Maatwerkbedrijven werken samen met de bedrijven die de motor vormen van onze economie inzake tewerkstelling, investeringen, innovatie ... Ondernemingen met tien of meer werknemers gelinkt aan maatwerkbedrijven staan voor 57,5% van de tewerkstelling bij de West-Vlaamse ondernemingen. Ze realiseerden 60,1% van alle West-Vlaamse netto toegevoegde waarde, staan in voor 62,2% van de investeringen in materiële vaste activa en voor maar liefst 73,4% van de totale investeringen in immateriële vaste activa.

Maatwerkbedrijven zijn daarenboven verankerd met de **West-Vlaamse speerpuntsectoren** binnen de Fabrieken voor de Toekomst (FvT): één op drie van alle ondernemingen met tien of meer werknemers binnen de FvT Nieuwe Materialen (36,9%) en de FvT Voeding (34,4%) werkt samen met maatwerkbedrijven. Voor de FvT Mechatronica & Machinebouw loopt dit zelfs op tot 62,6%.

BIJLAGE

Bijlage: Onderzoek exclusief grootste ondernemingen

Probleemstelling

Als je de grootste ondernemingen uit de analyse haalt, blijft het belang van de cluster van maatwerkbedrijven dan behouden?

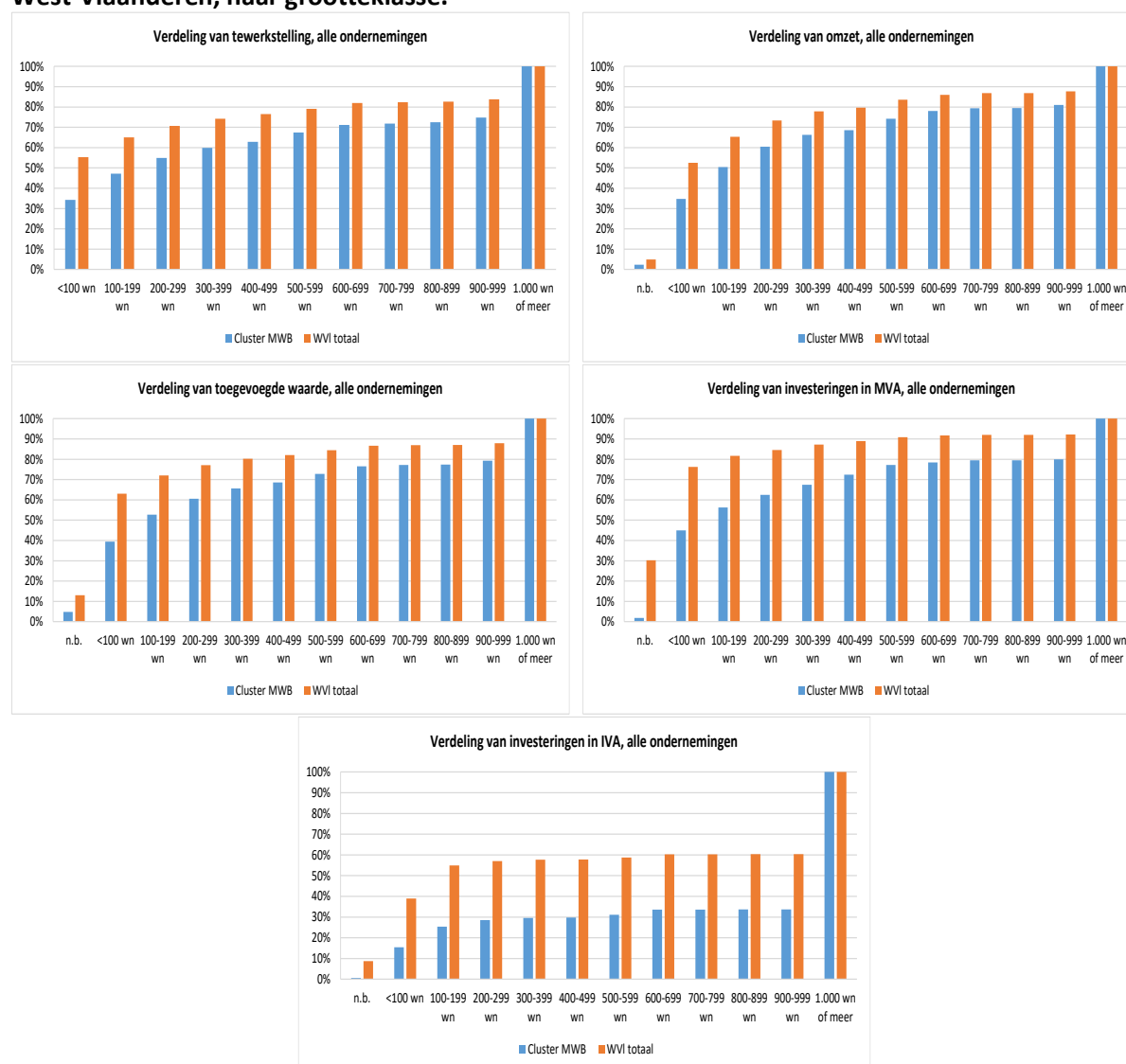
Maar ... hoe definieer je de 'grootste ondernemingen'? Het meest voor de hand liggend is om te vertrekken van de tewerkstelling, maar dan blijft nog de vraag welke grens significant is.

Analyse

In onze analyse kiezen we ervoor om de grootste ondernemingen te definiëren als de ondernemingen met 1.000 of meer werknemers. De cluster van maatwerkbedrijven telde 13 ondernemingen met minstens 1.000 werknemers. In totaal werden in West-Vlaanderen 19 ondernemingen geteld met 1.000 of meer werknemers.

Uit figuur 1 blijkt dat de 13 ondernemingen met meer dan 1.000 werknemers in de cluster van maatwerkbedrijven een kwart (25,2%) van de tewerkstelling in de cluster vertegenwoordigen. Bij het totaal van alle West-Vlaamse ondernemingen zijn de ondernemingen met meer dan 1.000 werknemers goed voor 16,2% van de totale tewerkstelling. In de cluster van maatwerkbedrijven vertegenwoordigen de ondernemingen met 1.000 of meer werknemers 19% van de omzet; bij alle ondernemingen met zetel in West-Vlaanderen zijn de grote ondernemingen goed voor 12,3% van de totale omzet. De ondernemingen met minstens 1.000 werknemers vertegenwoordigen in de cluster van maatwerkbedrijven 20,7% van de toegevoegde waarde; bij het West-Vlaamse totaal vertegenwoordigen deze ondernemingen 12,1% van de totale toegevoegde waarde. Exact een vijfde van de investeringen in materiële vaste activa (MVA) wordt bij de cluster van maatwerkbedrijven gerealiseerd door ondernemingen met 1.000 of meer werknemers; bij het totaal voor West-Vlaanderen wordt slechts 7,8% van de investeringen in MVA gerealiseerd door grote ondernemingen. Bij de investeringen in immateriële vaste activa (IVA) wordt bijna twee derde (66,3%) gerealiseerd door grote ondernemingen; bij het totaal van West-Vlaamse ondernemingen kan 39,6% van de investeringen in IVA worden toegeschreven aan de ondernemingen met 1.000 of meer werknemers.

Figuur 1: Cumulatieve verdeling van de tewerkstelling, omzet, toegevoegde waarde en investeringen in MVA en IVA bij ondernemingen in de cluster van maatwerkbedrijven en West-Vlaanderen, naar grootteklasse.

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

Tabel 1 toont voor de diverse financiële indicatoren de invloed van het buiten beschouwing laten van de ondernemingen met meer dan 1.000 werknemers op het aandeel van de cluster van maatwerkbedrijven in het West-Vlaamse totaal.

Uit de tabel blijkt dat de cluster van maatwerkbedrijven goed is voor 44,5% van de tewerkstelling bij West-Vlaamse bedrijven met minder dan 1.000 werknemers. Dit aandeel is iets kleiner dan wanneer we ook de grote ondernemingen mee beschouwen (49,9%). In welke mate de afname van het aandeel inzake tewerkstelling significant is, werd niet berekend. Een gelijkaardige vaststelling zien we bij de omzet, de toegevoegde waarde en de investeringen in MVA. Exclusief de ondernemingen met 1.000 of meer werknemers realiseren de ondernemingen uit de cluster van maatwerkbedrijven respectievelijk 53,8%; 42,1% en 28,6% van de totale omzet, toegevoegde waarde en de investeringen in MVA in West-Vlaanderen. Deze percentages liggen opnieuw iets lager dan wanneer de grote ondernemingen worden mee beschouwd (58,2% van de omzet, 46,7% van de toegevoegde waarde en 33% van de investeringen in MVA). Bij de investeringen in IVA blijkt de invloed van de ondernemingen met 1.000 of meer werknemers duidelijk groter te zijn, wat niet geheel onlogisch is. Inclusief de grote ondernemingen realiseerde de cluster van maatwerkbedrijven 59,6% van de West-Vlaamse investeringen in IVA, exclusief de grote ondernemingen is dit aandeel gedaald tot 33,3%. Deze sterke afname kan worden toegeschreven aan het feit dat de grote ondernemingen in de cluster van maatwerkbedrijven 66,3% van de investeringen in IVA voor hun rekening namen terwijl dit bij het totaal voor West-Vlaanderen slechts 39,6% was (en de investeringen in IVA dus ook meer gespreid zijn over de ondernemingen met minder dan 1.000 werknemers (cfr. supra)).

Tabel 1: Ondernemingen in de cluster van maatwerkbedrijven en West-Vlaanderen, met en zonder ondernemingen met 1.000 of meer werknemers.

Indicator	Incl. ondernemingen met 1.000 of meer werknemers			Excl. ondernemingen met 1.000 of meer werknemers		
	Cluster van MWB	Totaal WVI	Aandeel	Cluster van MWB	Totaal WVI	Aandeel
Ondernemingen	3.666	47.035	7,8%	3.653	47.016	7,8%
Tewerkstelling	122.562	245.635	49,9%	91.686	205.870	44,5%
Omzet (dzd euro)	32.615.378	56.005.342	58,2%	26.413.570	49.132.241	53,8%
Toegevoegde waarde (dzd euro)	10.135.378	21.714.683	46,7%	8.033.285	19.097.475	42,1%
Investerings in MVA (dzd euro)	1.917.986	5.814.620	33,0%	1.534.257	5.362.362	28,6%
Investerings in IVA (dzd euro)	308.184	517.271	59,6%	103.972	312.326	33,3%

Bron: West-Vlaamse maatwerkbedrijven, Belfirst (Bureau van Dijk Electronic Publishing), Verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen.

Conclusie

Het aandeel van de ondernemingen uit de cluster van maatwerkbedrijven in het West-Vlaamse totaal ligt voor alle indicatoren iets lager (met uitzondering van de sterke afname bij de investeringen in immateriële vaste activa) wanneer de grote ondernemingen met 1.000 of meer werknemers buiten beschouwing worden gelaten. Zonder een uitspraak te doen over de significantie van deze afnames, is de cluster van maatwerkbedrijven toch nog steeds goed voor 44,5% van de tewerkstelling, 53,8% van de omzet, 42,1% van de toegevoegde waarde, 28,6% van de investeringen in materiële vaste activa en 33,3% van de investeringen in immateriële vaste activa bij alle ondernemingen met zetel in West-Vlaanderen met minder dan 1.000 werknemers.

Meer info over de studie 'Verankeringswaarde maatwerkbedrijven':

Ilse Van Houtteghem

Stafmedewerker Sociale Economie

ilse.van_houtteghem@pomwvl.be

T 050 140 176

Sabine Traen

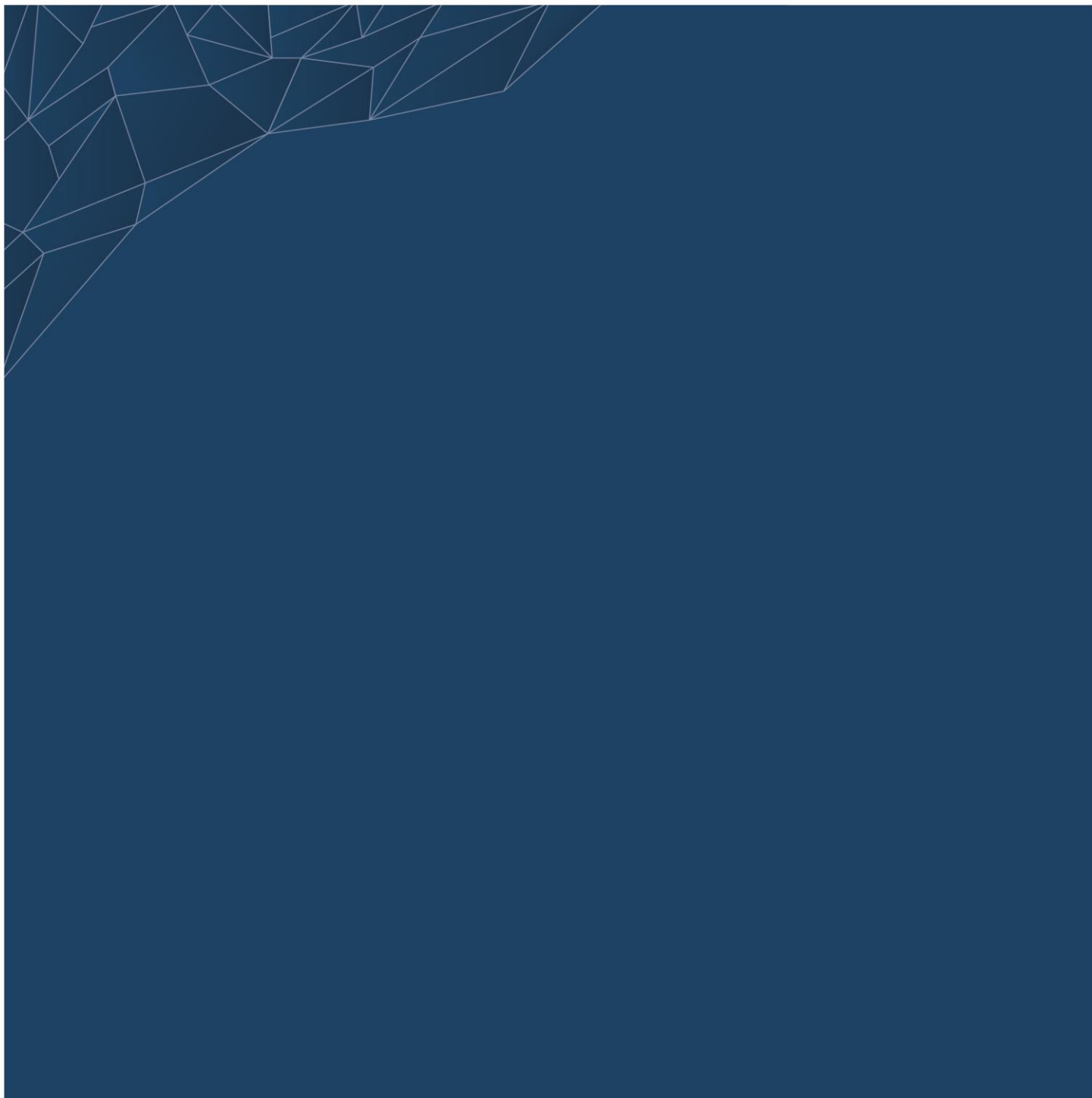
Stafmedewerker Data, Studie en Advies

sabine.traen@pomwvl.be

T 050 140 179

De volledige studie 'Verankeringswaarde maatwerkbedrijven' is ook beschikbaar via

www.pomwvl.be/verankering

POM West-Vlaanderen
Koning Leopold III-laan 66 | B-8200 Brugge
info@pomwvl.be | T +32 50 14 01 50

www.pomwvl.be/verankering

